

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 84

София, петък, 12 май

1933 г.

92. заседание

Срѣда, 10 май 1933 година.

(Открито отъ председателя А. Малиновъ въ 16 ч. и 47 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

Стр.

Стр.

Питане отъ народния представител Д. Икономовъ къмъ министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве относно малтретирането на троянския гражданинъ Иванъ Пазавански на 30 априлъ н. г. отъ околийския началникъ. (Съобщение) 1921

Изложение отъ министъръ-председателя Н. Мушановъ относно облекченията, направени отъ Финансовия комитетъ при Обществото на народитѣ по външнитѣ платежи на държавата 1921

Законопроектъ за измѣнение и допълнение закона за трудовитѣ земеделски стопанства. (Първо четене — продължение разискванията) 1930

Дневенъ редъ за следващото заседание 1938

Председателъ: Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Бешковъ д-ръ Иванъ, Богоевъ Борисъ, Бончевъ Тодоръ, Бръшляновъ Цоню, Василевъ Славейко, Доброволски Стефанъ, Драгойски Иванъ, Илиевъ Стойко, Йотовъ Никола, Калфовъ Христо, Коевски Василь, Константиновъ Тома, х. Лековъ х. Андрей, Лоловъ Сава, Маджаровъ Рашко, Нейковъ Димитъръ, Орозовъ Александъръ, Ризовъ Стойне и Савовъ Сава)

Съобщавамъ на Събранието, че народниятъ представител г. Димитъръ Икономовъ е отправилъ питане до г. министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве. Запитвачътъ уведомява г. министра, че на 30 априлъ т. г. троянскиятъ гражданинъ Иванъ Пазавански е билъ малтретиранъ отъ околийския началникъ при обстановката, която се излага въ питането. Накрая запитвачътъ, като изнася деянията на околийския началникъ, моли г. министра да отговори известни ли му сѣ тия факти и какво е направилъ за наказване виновния полицай.

Това питане ще бѣде изпратено на г. министра, за да даде своя отговоръ.

Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: (Посрещнатъ сѣ ржкоплѣскания отъ мнозинството) Г. г. народни представители! Още откато новото правителство дойде на власт, намъ предстоеше една тежка задача: разрешението на въпроса за външнитѣ платежи на нашата държава. Още презъ м. априлъ м. г. предъ Финансовия комитетъ на Обществото на народитѣ ние добихме едно облекчение: да внасяме само 50% като трансферируеми суми отъ ония, които българската държава трѣбваше да плаща като годишни анюитети. Въ м. ноемврий добихме ново облекчение — тая сума намалѣ отъ 50% на 40%. Презъ м. мартъ т. г. трѣбваше да продължи ходатайството на българското правителство не само относително облекченията, които трѣбваше да ни се направятъ, но трѣбваше да повдигнемъ и въпроса за намалението на самитѣ дългове, тъй като българската държава, при положението, въ което се намира, при новитѣ стопански и финансови условия, не мо-

жеше да понася голѣмата тежестъ на външнитѣ си задължения.

Презъ м. мартъ, въ срещитѣ, които имахъ въ Парижъ и въ Лондонъ съ носителитѣ на титри по довоеннитѣ и следвоеннитѣ ни заеми, можахме да добиемъ една нова придобивка: да трансферираме само 25% отъ дълговетѣ, които имаме къмъ чужбина, като сполучихме да извоюваме отъ носителитѣ на титри по довоеннитѣ ни заеми признанието, че условията сѣ реализирани, за да може българското правителство да иска измѣнение на конвенцията отъ 1926 г. относително сѣдалата, относително коефициента на нашитѣ плащания въ златни левове. Обаче както единъ, така и другитѣ по въпроса за намалението на задълженията ни искаха да знаятъ мнението на Финансовия комитетъ като учреждение независимо, което е въ състояние да преценява обективно стопанскитѣ и финансови условия, за да видятъ дали имаме ние основание да искаме намалението на дълга, както бѣхме предявили презъ м. мартъ. Затуй именно преговоритѣ, които водѣхме ние съ носителитѣ на довоеннитѣ и следвоеннитѣ заеми, се преустановиха, докато Финансовиятъ комитетъ изпрати у насъ една делегация, която отново да изучи нашето стопанско и финансово положение. Връщайки се отъ Лондонъ, азъ дадохъ самъ молба до Финансовия комитетъ да изпрати такава делегация. И тя не закъснѣ да дойде тукъ. Дойдоха представители на Финансовия комитетъ, придружени отъ помощникъ-секретаря на Обществото на народитѣ, г. Тренделенбургъ — г. Дайрасъ и други трима — наедно съ г. Дебордесъ, секретаръ на Финансовата секция при Финансовия комитетъ. Тѣ направиха своитѣ изучавания тукъ. Срѣщаха се съ всички отговорни фактори, срѣщаха се съ управителя на Българската народна банка. И представиха своя рапортъ на Финансовия комитетъ. Въ сесията, която трѣбваше да се открие на 24 априлъ, бѣше поставено на дневенъ редъ разглеждането на българския въпросъ. Българското правителство смѣташе, че въпроситѣ, които има да се разрешаватъ въ тая сесия на Финансовия комитетъ, сѣ отъ голѣмъ интересъ за българската държава; заради туй то реши да изпрати министъръ-председателя наедно съ министра на финанситѣ г. Стефановъ и министра на търговията, промишлеността и труда г. Гичевъ, придружени отъ дирек-

тора на държавните дългове и управителя на Народната банка.

На някои може би прави впечатление, че делегацията ни беше много голяма. Може би да е била голяма, г. г. народни представители, но и въпросител, които бяха положени, също не бяха малки. И аз съмтах, че за българското правителство бѣ по-добре да изпрати на самото място отговорни хора, представители на ресоритѣ на финанситѣ и на търговията и министър-председателя, като представител на правителството, понеже ще има да се полагат сериозни въпроси за разрешение. Сѣмнахъ, че за краткото време, за което трѣбваше да се отиде, ще бѣде по-полезно да се отиде съ по-голяма делегация, отколкото да отиде само единъ, който мъчно може самъ да поема отговорностъ и при всички разговори да развие една отговорна дейностъ.

Ние се явихме предъ Финансовия комитетъ и отъ извѣденията, които сме направили вече въ печата, знаете приблизително какви резултати добихме за България. Но върни на нашата традиция — каквато трѣбва винаги да имаме като представители на единъ демократически парламентъ — азъ съмтамъ, че ние сме длъжни да дадемъ нашитѣ обяснения и предъ Парламента, за да бѣдемъ постоянно подъ неговата непосредствена преценка.

Представителитѣ на Финансовия комитетъ, които обширно сѣ изучавали нашето положение, сѣ дали своя рапортъ на Финансовия комитетъ. Въ общи черти принципалнитѣ положения, които сѣ легнали въ този рапортъ, могатъ да се сведатъ къмъ следното.

Отъ февруарий 1932 г. финансовиятъ проблемъ на България много се е промѣнилъ; държавнитѣ финансии днесъ се намиратъ въ една критична фаза; трѣбва незабавно да се взематъ мѣрки. Миналитѣ години сѣ дали 1.700.000 л. дефицитъ, а плусъ това има вече закѣснитѣ заплати на чиновницитѣ и пенсии за около 3 месеца. Финансовиятъ комитетъ счита, че могатъ да се получатъ важни подобрения въ публичнитѣ приходи, въ държавнитѣ приходи, въ държавнитѣ разходи и финансовата и стопанска политика на държавата. Констатирава, че трѣбватъ усилия за събирането на данѣцитѣ и неизвършенния облогъ, който продължава почти 10 години за известни данѣци. За подобрене на положението сѣмта, че трѣбва концентрация на бюджета, като се слѣятъ всичкитѣ фондове въ единъ бюджетъ и, второ, като се предприематъ органически административни реформи въ държавата.

Още въ сѣщия день, когато пристигнахме тамъ, въ недѣля, председателътъ на Финансовия комитетъ ни съобщихъ, че трѣбва да му се явимъ и да започнемъ работа. И действително, въ недѣля следъ обѣдъ ние се явихме. Финансовиятъ комитетъ бѣше въ пълнѣнъ съставъ; делегацията — също. Азъ, като представител на българското правителство, бѣхъ поканенъ да изложя плана, който имаме предъ видъ за подобрене на държавнитѣ финансии, както и всички ония мѣрки, които сѣмтаме да вземемъ, за да можемъ да подобримъ финансовото положение и да заздравимъ кредита въ страната.

Уважаеми г-да! Не е много интересно да ви излагамъ подробно всичко онова, което азъ трѣбваше да изложя отъ страна на българското правителство. Но все-таки ще трѣбва да ви кажа главнитѣ положения въ плана, който представихме най-напредъ въ единъ проектъ и който азъ трѣбваше да изложя устно предъ Финансовия комитетъ.

Най-напредъ азъ трѣбваше да изложя предъ комитета какъ се е развивала тая малка държава, която живѣе 50 години на Балканитѣ като самостоятелна политическа единица. Единъ малкъ народъ, освободенъ отъ турското робство, една държава, организирана както всички модерни държави, има нужда отъ повече разходи, за да може да се екипира като всѣка модерна държава, за да задоволява културнитѣ си и стопански нужди — отъ една страна, а, отъ друга страна, една земеделска страна съ по-малко приходи и съ липса на акумулирани богатства, каквито иматъ по-богатитѣ народи. Презъ цѣлата финансова история, може да се каже, съ малки изключения, България почти е завършвала бюджетитѣ си съ дефицити. Но тя е имала срѣдства винаги да покрива тия дефицити било съ възможността ѝ да взема пари отъ националната банка, която бѣше народна банка, или въ дадени моменти да контракува заеми, за да може да поспѣе дефицититѣ си и по този начинъ да улесни едно правилно функциониране, едно правилно упражнение на всѣки единъ бюджетъ. Дойдоха времена, обаче, каквито бѣха тия, които настѣпиха отъ 1931 г., особено когато започна да бушува стопанската криза въ свѣта, и ние се намѣрихме въ следното положение: отъ една страна, стопанска стагнация, която неминуемо се отрази върху финанситѣ на държавата, и,

отъ друга — невъзможностъ да можемъ на единъ пътъ да нагонимъ разходитѣ на нашата държава къмъ намалѣлитѣ треходи, невъзможностъ да покриемъ дефицититѣ, които се раждатъ отъ упражнението на бюджетитѣ, чрезъ срѣдствата, съ които по-напредъ нашата държава разполагаше. Защото българската държава нѣмаше възможностъ, поради ограниченията, които ѝ се направиха съ протокола отъ 1923 г. за стабилизационния заемъ, нито да издава съкровищни бонове, нито да може да ги сконтира въ Народната банка, нито даже, ако се желае, да сключи заемъ, нито има възможностъ да увеличава приходитѣ си до такъвъ размѣръ, щото да може да се получи едно равновесие на бюджета.

По тоя начинъ ние изложихме на Финансовия комитетъ да подраздѣли, що зависи отъ волята на едно правителство — колкото то и да желае да поправи финанситѣ на държавата и стопанството на народа си — при тия създадени условия, които сѣ извѣнъ волята на управата. Като пожелахъ на тѣзи хора, просвѣтени люде, които разбиратъ всичкитѣ въпроси, които имаше да третираме отъ финансово и стопанско естество, да се поставятъ при нашето положение, азъ ги помолихъ да отдѣлятъ онова, което е въ зависимостъ отъ волята на управлението въ насъ, отъ всички ония събития, които сѣ извѣнъ насъ и които нашата воля въ нищо не може да поправи. Искахме да имъ илюстрираме туй, което и тѣ знаеха — че днесъ нашиятъ търговски обмѣнъ е намаленъ на $\frac{1}{3}$, а приходитѣ ни при туй положение — на една държава бедна, на едно стопанство въ застой — не ни позволяватъ да можемъ да събираме толкова, колкото сме предвидили по бюджетитѣ си, макаръ, г. г. народни представители, да е отраденъ фактътъ, който прави впечатление, ако направите статистическо сравнение между приходитѣ, постѣпнали у насъ, и приходитѣ, постѣпнали у най-богатитѣ може-би страни, че ние привършваме миналогодишния бюджетъ съ приходи 4.800.000.000 л., което значи 80% отъ предвиденитѣ 6.000.000.000 л. приходи по редовния бюджетъ, безъ този на желѣзницитѣ. Тѣзи, които се занимаватъ съ тия въпроси, когато имъ посочихме тоя фактъ, че 80% отъ предвиденитѣ приходи ние сме получили, заявиха, че има много малко отъ по-богатитѣ и напреднали държави, които сѣ могли да направятъ същото.

Излагайки имъ тѣй-положението, ние казахме, че миналата година ние употребихме първитѣ усилия: намалихме съ 700.000.000 л. бюджета си и увеличихме приходитѣ си. Въпрѣки туй, обаче, тазгодишниятъ ни бюджетъ пакъ свършва съ дефицитъ. Заради туй за въ бѣдѣще, виждайки положението, ние сами за себе си искаме да вземемъ сериозни мѣрки, за да подобримъ положението си. Но колкото и каквито мѣрки ние искаме да вземемъ, съзнавайки, че ние дължимъ първи да се грижимъ за собствената си държава, все-таки Финансовиятъ комитетъ, независимъ, който обективно може да препени работитѣ, ще види също, че ние имаме нужда отъ неговата помощъ. Имаме нужда, защото безъ нея, съ собствени наши срѣдства, зависящи само отъ нашата воля, ние не можемъ да се справимъ съ днешното финансово положение въ нашата страна. И заради туй въ нашия планъ — казахме имъ ние — на първо мѣсто стои желанието ни, дълбокото ни желание да можемъ да приключимъ бюджета за 1933/1934 г. безъ дефицитъ. Заради туй ние предложихме единъ планъ, въ който се предвижда, че отъ увеличенитѣ данѣци тая година чрезъ законѣ които гласнахме, предвиждаме сумата 560.000.000 л.; също предвиждаме въ сегашния бюджетъ 300.000.000 л. намаление по всички бюджети, значи, една сума отъ 860.000.000 л. по-малко, отколкото въ миналогодишния бюджетъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Безъ желѣзницитѣ.

Министър-председателъ Н. Мухановъ: Безъ желѣзницитѣ, разбира се.

На второ мѣсто, поехме задължението да засилимъ контрола върху упражнението на разходитѣ, като министърътъ на Финанситѣ ще има правото — и то ще се прокара въ закона за бюджета — на предварителенъ контролъ върху ангажиментитѣ, както и властта му да се разшири върху всичкитѣ общински, окръжни разходи и върху разходитѣ на всички автономни учреждения въ страната.

Съобщихме, че ще вземемъ мѣрки, за да създадемъ законоположения за stabilitетъ, за заздравяване положението на чиновницитѣ и частно — на финансовата администрация. Съобщихъ се също, че ще има върху месечнитѣ бюджети такъвъ сериозенъ контролъ, какъвто и сега се упражнява, но не само върху разрешенията за плащания, но и контролъ върху ангажирането на разходитѣ. И тѣй

като собствено тия въпроси сж тѣсно свързани съ други, извън финансовитѣ, ние имъ съобщихме, че възнамѣряваме да създадемъ закони, отъ които се чувствува особена нужда отъ настъ — напр., за намаление на лихвения процентъ, за уреждане положението на длъжниците въ страната и пр.

Обяснихме имъ, че тежкото финансово и стопанско положение, въ което се намираме, налага да се разреши въпросътъ за облекчения на длъжниците. Знаейки упрѣнитѣ, които ни се правиха по поводъ двата закони, които гласувахме — законътъ за закрила на земеделеца-стопанинъ и законътъ за облекчение на длъжниците — че сме повредили на кредита и затова искаме да бъдемъ начисто по тия два закона. Казахме на Финансовия комитетъ, че ние смѣтаме, че тия два закона сж необходими, за да заздравимъ кредита на страната и да подобримъ стопанскитѣ условия въ нашия животъ. Заявихме, че ще образуваме амортизационна каса въ Народната банка за осигуряване изплащането на закѣснѣлитѣ чиновнически заплати.

И най-после съобщихме сжщо, че ще вземемъ мѣрки за създаване служба въ Министерството на финанситѣ, която ще се извършва отъ едно специално отдѣление, и която ще се занимава съ облога на данѣкоплатеца, както и съ въпроса за събиране на данѣцитѣ.

Въ това се състои, г. г. народни представители, нашата декларация, която направихъ азъ предъ Финансовия комитетъ, която дадохъ подиръ и писмено. И чакнахме да видимъ тогава проекта на Финансовия комитетъ съ ония препорѣки, които той ще ни даде.

Нека спомена още отъ сега — по-нататѣкъ му е мѣстото — че ние повдигнахме така сжщо предъ Финансовия комитетъ и въпроса за изработването на нашия бюджетъ за настоящата година. Ние представихме бюджета съ приходи отъ 5.160.000.000 л. срещу разходи отъ 5.700.000.000 л., включая и сервиза за чуждитѣ задължения, включая и блокиранитѣ суми, които оставатъ у насъ, и помолихме Финансовия комитетъ да се съгласи сумата отъ 540.000.000 л., която представлява дефицита при така определенитѣ приходи и разходи — сума, която е равна на 75% отъ сумитѣ, които дължимъ и които сж блокирани у насъ — да не се вписва въ бюджета, защото смѣтаме, че нѣма нужда да фигурира въ бюджета една сума, която не може да се покрие отъ бюджетнитѣ приходи и нѣма защо да остава този явенъ дефицитъ отъ 540.000.000 л., който се признава отъ Финансовия комитетъ.

Когато ни се представи отъ тѣхна страна проектътъ, ние нѣмахме много разногласия относително мѣрките, които ни се взиматъ, защото почти всички искания, които бѣхме представили ние, се възприеха отъ комитета, но имаше мѣжнотии, които трѣбваше да се преодолеятъ и които бѣха доста сериозни. Преговоритѣ по тия въпроси се водиха доста дни и по едно време, въ петѣкъ, ние рискувахме, ако не бѣхме се спогодили, да скѣсваме даже и преговоритѣ, защото мислѣхме, че известни положения, които ни се представиха, ние не можемъ да приемемъ. Тия положения, г-да, се състоятъ въ следното.

Въ проекта се искаше: (Чете) „Да се приобщи — associer — действително комисарѣтъ при Обществото на народитѣ при пригответоление на всички мѣрки отъ финансовъ интересъ, включая и мѣрките за приложение на настоящата програма за финансовото заздравяване.

6. Никакъвъ законопроектъ, отнасящъ се до дълговетѣ, до конкордати, до лихвения процентъ и банковата дейность, не може да се внесе въ Народното събрание безъ предварителното съгласие на управителя на банката и съветника при Народната банка.

3. Да се покани временно единъ експертъ по финансови въпроси като помощникъ на комисаря да сътрудничи за организирането на една служба за контролъ надъ финансовата администрация“.

Ние имъ казахме, че тия положения не можемъ да ги приемемъ. Ние сме поели задължения, които ще изпълняваме като честни хора. И заради туй имъ казахме по първия въпросъ, който е разрешенъ още съ протокола за сключаване на стабилизационния заемъ — който съмъ ималъ нѣколко пѣти случая тукъ да ви цитирамъ — че ние имаме задължение само да искаме мнение отъ страна на управителя на банката и на съветника при банката — както е уредено това въ чл. 6 на протокола отъ 1928 г. (Чете)

„Министърѣтъ на финанситѣ ще потвърждава всичкитѣ заеми, външни или вътрешни, които ще могатъ да бждатъ сключени отъ публичнитѣ власти. Той ще взема мнението на управителя презъ времето на неговия мандатъ и онова на съветника при Народната банка въ България върху въпроситѣ, както и върху всичкитѣ за-

конодателни мѣрки и др., които иматъ характеръ общъ, отъ икономическо, хуманитарно или кредитно естество“.

И ние имъ казахме: това постановление си е прието, ние сме се ангажирали и това ще бжде нашето задължение по него. Така че туй разширение, което искаха да прокаратъ тѣ — да искаме предварително съгласието на управителя на банката и на съветника при сжщата — ние не можехме да го приемемъ и го изключихме.

Относително втория въпросъ, за комисаря, ние казахме, че си имаме една спогодба отъ миналата година, отъ м. декемврий, одобрена отъ Министерския съветъ, по силата на която сътрудничеството на комисаря при Обществото на народитѣ е определено отъ една формула, върху която се спогодихме и която имамъ честта миналата година да ви чета. Ние ще искаме да използваме неговия съветъ, неговото сътрудничество — utiliser son conseil — въ тази формула, въ която е, то ще си остане. Това имъ съобщихъ и писмено. Въпросътъ за сътрудничеството е въпросъ на факти — какъ ще се установи то въ страната — отколкото въпросъ на писани форми. Нѣма защо да си правимъ самички свършено нови бели чрезъ измѣняването на термини, на които трѣбва да даваме новъ смисълъ.

Относително искането да се назначи единъ експертъ при комисаря на Обществото на народитѣ — макаръ че тѣ ни убеждаваха, че тоя комисаръ нѣма да има никаква друга целъ, освенъ тая, която имаше г. Ренулъ, който идва тукъ при сключаването на заема отъ 1928 г. да изучава състоянието на нашитѣ желѣзници и да представи единъ рапортъ въ Обществото на народитѣ — ние имъ казахме, че си имаме вече тукъ двама. Миналата година спорѣхме да остане само комисарѣтъ, който ще представлява Обществото на народитѣ, а въ сжщото време да бжде и съветникъ при Народната банка. И най-после, поради това, че имаме задължение, ние приехме да имаме съветникъ при банката, да имаме и комисаръ на Обществото на народитѣ; но сега да се съгласимъ да имаме още единъ човѣкъ при комисаря като експертъ — това не можемъ да го приемемъ. Казахъ, че може да бжде и българинъ — никой не ограничава да бжде чужденецъ. Какъто и да бжде, ние казахме, че не сме съгласни.

Най-после заявихме, че ние сами чувствуваме нуждата отъ една по-стегната организация относително облога на данѣцитѣ и тѣхното събиране и затова ще си учредимъ въ Министерството на финанситѣ една специална служба отъ хора подходящи, енергични и способни, на които ще възложимъ да се занимаватъ съ тия въпроси.

Но и тѣ искаха все-таки да ни увѣрятъ въ едно, за което азъ дължа тукъ да кажа нѣколко думи. Изглежда, че господата отъ Финансовия комитетъ познаватъ чувствителността на българитѣ относително желанието ни да си имаме нашата независимост, както финансовъ, така и политическа, и стремлението на всички отъ тѣхъ бѣше да докажатъ, че никой не е желалъ и не желае да нахърни тая независимост на българската държава, още повече знаейки, че тя е една конституционно-парламентарна държава. Искаха да ни убедятъ, че желанието имъ не е да нахърнятъ нѣкакви прерогативи, които имаме като независима държава, но доколкото могатъ, като сътрудници, желаейки заздравяването на българскитѣ финанси, да ни помогнатъ — какъто е тѣхната мисия.

Въпрѣки туй, г-да, най-подиръ тѣ се съгласиха и ние поехме задължението ние сами да си организираме, да създадемъ едно отдѣление отъ нѣколко души способни хора, които да заловятъ тая служба въ рѣцетѣ си и да действуватъ по-нататѣкъ. Това наше задължение ние ще трѣбва да изпълнимъ още сега или съ закона за бюджета, или съ другъ отдѣленъ законъ, за да дадемъ доказателства въ месецитѣ, които идатъ до септемврий, че ние самички сме въ състояние да уредимъ работата си и да вземемъ съответнитѣ мѣрки. Въ септемврийската сесия ще преценяватъ. Г. г. народни представители, нека не си правимъ илюзии — нѣщо, което прави най-лошо впечатление и което ни е карало много да се тревожимъ, то е докладѣтъ, който отговаря на едно фактически положение; десетгодишно несъбиране на данѣцитѣ и въобще трудността по облагането. И действително, за чужденцитѣ, които знаятъ що е финанси, това действително прави грозно, лошо впечатление, изкарва ни, като че сме некадърни ние самитѣ да можемъ да си уредимъ тия служби и да считаме — и особено тѣ да считатъ — че тая служба трѣбва да се нареди нѣкакъ по-друго-яче.

Г. г. народни представители! Финансовиятъ комитетъ бѣ благосклоненъ и всичкитѣ съображения отъ политическо-конституционно и парламентарно естество, които ние имъ дадохме, ги убедиха и тѣ разбраха, че не трѣбва

да ни налагат новъ контролъ. И затуй останаха двете стари формули, които съществуваша относително l'avis, което се иска от управителя на банката и съветника — както е казано въ централния членъ — и също относително колаборацията, сътрудничеството на комисаря: остава да използваме неговия съветъ — utiliser son conseil. Ще преценяватъ презъ септемврийската сесия резултатитъ отъ дейността на новото отделение въ Министерството на финанситъ.

И по тия начинъ тия въпроси се разрешиха въ последния денъ, когато завършихме работата си, и съ туй можахме да сложимъ добъръ край на преговоритъ, които водехме. Това бѣше предварителната частъ, която искахъ да съобща на народното представителство, желайки винаги по тия въпроси да имаме искреностъ и да си казваме истината.

Но важнитъ въпроси, съ които азъ имамъ да ви занимавамъ, да ви изложамъ, то е, собствено, какво реши Финансовиятъ комитетъ относително всичкитъ ония въпроси, които насъ ни интересуваха и които иматъ значение за бъдещитъ преговори, които ние имаме да водимъ телпърва съ представителитъ на нашитъ довоенни и следвоенни заеми. (Чете)

Финансовиятъ комитетъ приема предложенията на правителството, що се отнася до новия бюджетъ, който достига споредъ неговитъ собствени преценки, но дължейки смѣтка и за пълната служба по външния дългъ на общи разходи отъ 5.700 милиона срещу 5.160 милиона приходи — т. е. съ единъ дефицитъ отъ 540 милиона, който отговаря приблизително на $\frac{3}{4}$ отъ поменатата служба на външния дългъ.

Комитетътъ счита, че е абсолютно наложително тази минимална програма да се изпълни и че всички възможни усилия трѣбва да се направятъ, за да се надхвърлятъ предложениитъ отъ правителството цифри. Неговото мнение е, че ако свѣтовнитъ стопански условия не се влошатъ повече и ако правителството положи едно реално усилие, приходитъ биха могли да бждатъ увеличени. Отъ друга страна, що се отнася до икономитъ, биха могли да се получатъ по-значителни резултати чрезъ систематически издирвания за опростяването на известни държавни служби.

18. Комитетътъ желае да добави все пакъ, че предлаганото подобрене на бюджетното положение не би могло да се постигне само чрезъ въвеждането на нови такси или чрезъ практиката на отдѣлни икономии. То не би могло да се постигне, освенъ чрезъ строгото и пълно приложение на други мѣрки за финансови, стопански и административни реформи, посочени въ декларацията на българското правителство.

19. Що се отнася до кредититъ за вписване въ бюджета за службата по външния дългъ, на българското правителство се пада да влѣзе въ контактъ съ своитъ кредитори съ целъ да се дойде до едно временно и задоволително уреждане, както досежно необходимостта да се уговори службата на дълга, така и да се опредѣли частта, която въ действителностъ ще се покрие отъ приходитъ на бюджета. Въ това отношение сѣ възможни различни системи. Би могло да се предвиди дори, щото концесиятъ, които ще се дадатъ отъ кредиторитъ по този поводъ, да бждатъ пропорционални на реализираниитъ успѣхи.

Това е единъ отъ въпроситъ, по който, както виждате, имаме отговора на Финансовия комитетъ.

Г. г. народни представители! Не веднѣжъ тукъ се е говорило какви сѣ правата, собствено длъжноститъ на Финансовия комитетъ. Финансовиятъ комитетъ не желае да взема страна, нито се смѣта, че е обязанъ, длъженъ да се намѣсва въ споровѣтъ между кредитори и длъжници. Въ това отношение, приемайки, че бюджетътъ ни за 1933/1934 финансова година може да има единъ дефицитъ отъ 540.000.000 л., той ни казва: „Ще отидете да се спогодите съ кредиторитъ си, за да получите една временна и задоволителна спогодба както относително размѣра на дълга, тъй и особено за частта, която вие ще трѣбва да впишете въ бюджета си и да я покриете съ приходитъ си“. Ние желаемъ въ туй отношение да имаме свобода отъ Финансовия комитетъ. Щомъ като той не може да приеме да каже да впишемъ ли или да не впишемъ тая сума въ бюджета, ние искаме само да ни даде препорѣкитъ си, т. е. да ни даде „коментаритъ“ — както тѣ сами ги наричатъ — че трѣбва въ туй отношение да влѣземъ въ преговори съ нашитъ кредитори.

На нашитъ кредитори ние заявихме по-рано, заявихме го и въ Финансовия комитетъ, заявявамъ го и сега, че по наше схващане, нѣма абсолютно никакво значение или нѣма абсолютно никаква нужда тая дефицитъ, който е

констатиранъ и който ни е позволенъ отъ страна на Финансовия комитетъ да го имаме, да фигурира непремѣнно въ разходната частъ на нашия бюджетъ. И казахъ съображенията ни. Мога да ви кажа едното съображение: защо да прави такова впечатление нашиятъ бюджетъ още на книга, че е съ дефицитъ 540.000.000 л.? Всѣки единъ отъ вънъ, който сѣди независимо, безпристрастно, ще каже: каква е тая държава — излиза съ единъ бюджетъ, въ който има дефицитъ 540.000.00 л.! Чужденцитъ, които не знаятъ истинското положение, ще си направятъ заключение: щомъ тая бюджетъ още на книга има единъ дефицитъ отъ 540.000.00 л., кой знае какво ще бжде по-нататѣкъ, при упражнението му, особено въ времена, когато се знае, че бюджетитъ на държавитъ свършватъ съ дефицити!

Докато се добие окончателно намаление на дълговетъ ни, тая сума ние ще си я вписваме, т. е. бонѣтъ, който даваме, ще го дадемъ пакъ на комисаря. Значи, ще се констатира, че сумата е задържана у насъ, тъй като при упражнението на бюджета ние не можемъ съ приходитъ да посрещнемъ тая сума, ще се направи само една бележка въ бюджета, че бонѣтъ на съответна сума е предаденъ на комисаря на Обществото на народитъ.

Вториятъ въпросъ е за трансфера. Знае се каква сума трансферираме — 25 % или 174.000.000 л. Тѣй като ние по-нататѣкъ имаме препорѣкитъ, мнението на Обществото на народитъ, че положението на нашитъ дивизи такова, каквото е днесъ, е много тежко — или, както е казано, *pèse lourdement*, тежи много върху бюджета ни — то затуй ние смѣтаме, че кредиторитъ, виждайки положението ни и имайки предъ видъ мнението на Финансовия комитетъ, ще се съгласятъ още да намалимъ трансфера. Следователно, ние ще има да предложимъ на носителитъ на титритъ на нашитъ заеми отъ тая сума, 25%, която сме опредѣлили за вписване въ бюджета, да намалимъ единъ процентъ, върху който ще се съгласимъ съ тѣхъ. Защото, г. г. народни представители, въ това отношение Финансовиятъ комитетъ, виждайки положението ни, бѣше единодушенъ да констатира, че ние не сме въ положение днесъ да трансферираме 25% въ чужди дивизи на носителитъ на титритъ отъ нашитъ заеми. Тѣй че Финансовиятъ комитетъ ни препрати къмъ кредиторитъ, като желае едно задоволително уреждане на въпроса каква сума да впишемъ въ бюджета отъ цѣлата тая сума, която ние дължимъ въ чужбина. Азъ ви казвамъ намѣрението на българското правителство, изложено предъ тѣхъ; казвамъ го въ Парламента, защото това е наше окончателно решение — изъ този пѣтъ ще вървимъ. (Чете)

„Комитетътъ се спрѣ специално на проучването на положението на съкровището, така както то е описано въ началото на настоящия рапортъ, и потърси съ българското правителство срѣдствата за улесняване изплащането на ариеретата.

21. При това положение необходимо е да се намѣрятъ други срѣдства за уреждане ариеретата на съкровището, които се представляватъ въ следнитъ три вида:

а. Обезщетения за отчуждение. Правителството смѣта, че този дългъ възлиза на 200 милиона лева максимумъ. Той би могълъ да се консолидира чрезъ издаването на съкровищни облигации съ 10 и 15-годишенъ срокъ, носещи 4% лихви погасими отъ момента, въ който се ликвидира съ закѣснѣлитъ заплати. Службата на тия облигации би могла да се осигури посредствомъ единъ специаленъ бюджетенъ кредитъ, даденъ на Дирекцията на държавнитъ дългове.

Г. г. народни представители! Знаете, че отъ десетки години има отчуждения на имоти съ влѣзли въ законна сила решения, признати отъ насъ, стойността на които имоти не е изплатена. Върху нея тече 12% годишна лихва. Ако се направи смѣтка на тия задължения, ще се види, че надминаватъ 200 милиона лева. И съ тая въпросъ трѣбва да се свърши, но държавата нѣма срѣдства, за да изплати тия имоти, и постоянната годишна лихва 12% пада върху гърба на българската държава. Финансовиятъ комитетъ се съгласи съ насъ да може да се издадатъ облигации за 200 милиона лева съ 4% лихва при 10 и 15-годишенъ срокъ за тѣхното изплащане. (Чете)

„в. Закѣснѣли плащания, дължими на доставчицитъ. Българското правителство предлага и Финансовиятъ комитетъ приема, щото 200 милиона лева, дължими подъ тази форма, да бждатъ консолидирани чрезъ издаването на съкровищни облигации, платими въ 5 години, при лихва 5%. Службата имъ ще се осигури чрезъ единъ специаленъ бюджетенъ кредитъ.“

И по тая въпросъ, г-да, въ бюджета, който готвимъ, ние сами сме опредѣлили сумитъ, които сѣ ни нуждни за

лихви и амортизации въ тия срокове, които сж определени. Тъй че по тоя начин, съ разрешението да можем да издадем облигации, анюитетитъ, на които сж вписани въ нашия разходенъ бюджетъ днесъ, ще можем да покриемъ тия задължения, които оставатъ висящи. (Чете)

„с. Закъснѣли заплати и пенсии. Правителството предлага специални мѣрки за ликвидация на тѣзи задължения, възлизаци на една сума отъ 800 милиона лева. То е решило, както се казва въ възпроизведената по-горе негова декларация, създаване чрезъ законъ на една амортизационна каса. Тази каса ще се подхранва: 1. Отъ постѣпленията отъ закъснѣлитъ данъци; 2. Отъ 2%, отдѣляни въ началото на всѣки месецъ отъ брутнитъ приходи, събирани за смѣтка на държавата презъ предишния месецъ. Вноснитъ за това ще се извършатъ отъ Народната банка въ кредитъ на амортизационната каса по блокираната ѝ смѣтка. Комитетътъ се присъединява къмъ това предложение“.

Единъ отъ голѣмитъ въпроси, който има да разрешава българската държава, е изплащане на заплатитъ, закъснѣли вече съ два, два и половина месеца, както и изплащането на пенсийтъ. Да се изплатятъ тѣ отъ бюджетни срѣдства — това е единъ въпросъ тежъкъ. Главната наша задача въ бъдещия бюджетъ, г. г. народни представители, е да можемъ да освободимъ бюджетното си упражнение отъ всички тия ариерета, да можемъ съ приходитъ и разходитъ, които предвиждаме, да достигнемъ действително уравновесенъ бюджетъ. Заради туй ще трѣбва да се дадатъ срѣдства, чрезъ които ще може да се уредятъ тия задължения, за да не тежатъ върху упражнението на бюджета за 1933/1934 г. Заради туй ние намислихме тази амортизационна каса, която предложихме, въ която ще се събиратъ всички закъснѣли данъци, за да я подхранватъ, плюсъ 2% отъ брутнитъ приходи презъ всѣки месецъ на текущия бюджетъ, и плюсъ ония съкровищни бонове, които държавата ще може да реесконтмира въ Народната банка, за да може да се увеличи наличността на тая каса. Като гойдатъ съответнитъ параграфи, тогава ще говоримъ Тоя фондъ, следователно, се възприема отъ Финансовия комитетъ. (Чете)

„22. Освенъ това правителството иска да се взематъ мѣрки, за да се възвърне известна еластичностъ на съкровището.“

Комитетътъ признава, че трѣбва да се държи смѣтка за тази грижа, имайки предъ видъ чувствителнитъ вариации, които могатъ да понесатъ приходитъ отъ единъ месецъ презъ другъ. Нѣщо повече, подъ резервата на една специална контролна организация може да стане необходимо при днешнитъ обстоятелства да се постави правителството въ положение да посрещне чрезъ помощта на финансовия пазаръ известни свои най-належащи задължения. Правителството се съгласи съ комитета да определятъ този специаленъ контролъ, както следва:

„а. Всѣка емисия на съкровищни бонове или всѣко сключване на краткосрочни аванси може да се извърши само съ одобрителното мнение на единъ комитетъ, съставенъ отъ директора на държавнитъ дългове, управителя на Българската народна банка, комисаря на Обществото на народитъ и съветника при Българската народна банка;

в. Тѣзи съкровищни операции ще могатъ да се разрешаватъ само следъ 10 юний 1933 г.;“ — като гласуваме бюджета. „Тѣ ще бждатъ още отъ самото начало подчинени на успѣха въ изпълнение програмата за финансово заздравяване.“

Подъ резервата на тия условия, комитетътъ намира, че може да предложи на съвета да одобри едно увеличение отъ 600.000.000 на 1.100.000.000 л. на нормалната граница, определена съ чл. 9 на протокола отъ 10 мартъ 1928 г. за правото на емитиране съкровищни бонове“.

Г. г. народни представители! Ако имаше нѣщо трудно за държавата, за нашето съкровище, то е, че ние не можемъ да издаваме никакъвъ съкровищенъ бонъ, нито можемъ да сконтмираме или да реесконтмираме никакъвъ държавенъ бонъ въ Народната банка. Това се урежда въ § 9 отъ договора за заема отъ 1928 г., където се казва: (Чете) „Българското правителство се задължава да не търси краткосрочни аванси, или да не издава съкровищни бонове, или други подобни краткосрочни задължения, въ размѣръ на повече отъ 600.000.000 л.“. Тая сума 600.000.000 л. отдавна е покрита и по този начинъ рѣшетъ на българската държава бѣха вече свързани и тя не можеше да получи нито единъ сантимъ отъ Народната банка. Независимо отъ туй, пкъкъ артикулъ f, § § 9 и 10, разпорежда: (Чете) „Дейността на банката е ограничена до означенитъ по-долу операции. На банката се разрешава:

9. Да сконтмира за временнитъ нужди на държавата, съ огледъ разрешенитъ въ годишния бюджетъ на държавата разходи, съкровищни бонове съ падежъ най-много до 3 месеца, въ размѣръ на 400.000.000 л., при условие, че общата сума ще бжде изплатена най-късно на края на тримесечието, което следва сключването на финансовото управление. за което тѣзи аванси сж били сключвани.

10. Да сконтмира, купува или продава съкровищни бонове съ падежъ най-много до 3 месеца, джирисани отъ една банка, отъ едно лице или една търговска къща, чието име е одобрено отъ управителния съветъ. При все това общата сума на съкровищнитъ бонове, придобита съгласно настоящия параграфъ или приета като гаранция, при условията, предвидени въ § 15 — означенъ по-долу — не може въ никой моментъ да надминава общата сума 200.000.000 л.“

Тѣй че 600-тъ милиона лева, бидейки покрити, ние не можемъ абсолютно отъ никъде да покриваме боноветъ. Сега Финансовиятъ комитетъ се съгласи да измѣни въ туй отношение постановлението на протокола, както и да измѣни съответния чл. 35, точка 10, на закона за Народната банка, който казва: (Чете) „Дейността на банката се ограничава въ следнитъ операции.“

„Банката може: . . . 10) да сконтмира, купува и продава съкровищни бонове на българската държава съ падежъ най-много до 3 месеца, джирисани отъ банка, лице или търговска къща, името на които трѣбва да бжде одобрено отъ управителния съветъ. Общата сума, въ всѣки случай, на съкровищнитъ бонове, придобита съгласно настоящата алинея или приета отъ банката като гаранция, при условията, предвидени въ следващата алинея 14в, не може въ никой случай да надмине общо 200.000.000 л.“

Тѣй че съ тия постановления, които прие Финансовиятъ комитетъ, измѣниха се постановлението на чл. 9 отъ артикулъ f на протокола и разпоредбитъ на точка 10 отъ чл. 35 на закона за Народната банка. Значи, българската държава сега ще може да увеличи издаването на бонове съ още 500.000.000 л., отъ които 300.000.000 ще могатъ да се сконтиратъ въ Народната банка, а другитъ 200.000.000 л. ще могатъ да се сконтиратъ въ други учреждения. Съ тия срѣдства, г. г. народни представители, попълвайки амортизационната каса, която ще се храни, отъ една страна, отъ закъснѣлитъ данъци и, отъ друга страна, съ 2% отъ постѣпленията отъ данъци въ предшествувашитъ месеци, ще могатъ да се посрѣщатъ закъснѣлитъ заплати на чиновничеството въ България. Тоя амортизационенъ фондъ се създава за тая целъ. Въ постановлението си Финансовиятъ комитетъ казва, че позволява да се измѣни законътъ за Българската народна банка само въ тоя пунктъ — само за тая целъ.

Нека ви кажа, г. г. народни представители, съображенията и страха, собствено, които Финансовиятъ комитетъ имаше отъ инфлация въ България. Когато заминахъ отъ тукъ, бѣха се пустнали различни слухове — и вестници бѣха станали проводници на тия слухове — че правителството смѣтало току тѣй да почне да печати банкноти и да ги пусне на пазара. И действително, единъ смутъ се бѣше всѣлъ въ Обществото на народитъ, като-че-ли ние гонимъ такава целъ — да предизвикаме инфлация. Въ Финансовия комитетъ държеха особено на това — и бѣха единодушни въ убеждението си — че ако има голяма пакостъ да се нанесе на България, на която пакостъ сетнитъ сж неизмѣрими, то е да се допусне инфлация въ страната. И затуй мѣрките, които взехме сега — че емитирането на съкровищни бонове въ размѣръ на 500.000.000 л. ще трѣбва да се определятъ отъ тая комисиия, съ представителъ на държавата и на други — иматъ за целъ да се види, че нѣма да се допусне такава инфлация въ страната.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): То е държавенъ заемъ, срещу който г. Стефановъ толкова много говорѣше. И много оправданъ е тоя заемъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Държавенъ заемъ? Ахъ дано все да сж такива нашитъ държавни заеми! Но както и да е, то е другъ въпросъ. Искамъ да кажа само, че действително бѣше проникналъ слухъ и въ Обществото на народитъ, и въ Финансовия комитетъ. И азъ си обяснявамъ онова, което ми казаха, че само въ тая точка ще измѣнимъ закона за Народната банка. Това бѣше, защото тамъ се носѣше единъ слухъ, като-че-ли сме авантюристи, които желаятъ да измѣнятъ закона за Народната банка и да боравятъ въ нея както си искатъ. Това е собствено смисълътъ на тѣзи разпоредби, които имахъ честта да ви прочета тукъ. (Продължава да чете)

„24. За да се улесни евентуалното снабдяване с пари (mobilisation) срещу тѝзи бонове въ случай че учрежденията, които са ги поели, биха имали нужда от ликвидни срѣдства, предѣлът на реесконтата, предвиден въ чл. 35, точка десета, на закона за Б. н. банка би могъл да се увеличи от 200 на 500 милиона лева. Всѣки случай, разбира се, че това измѣнение на статутитѣ на Народната банка не трѣбва да засегне, освен само тази опредѣлена точка и че нѣма да се засегат по каквѣто и да било начин останалитѣ разпоредби на този законъ.“

25. Комитетът би билъ разположенъ да прегледа ново презъ декемврийската сесия на 1933 г. ликвидацията на поменатитѣ по-горе ариерета, дължими на чиновницитѣ и пенсионеритѣ, споредъ нуждата, която би се явила, само ако цѣлостното финансово положение го позволи и ако прогресътъ въ положението на финансовото здравяване бѣде признатъ за задоволителенъ“.

Г. г. народни представители! За септемврийската сесия остана да се проучи въпросътъ дали тѝзи срѣдства, които ни се даватъ чрезъ събирането на недоборитѣ и чрезъ издаването на тѝзи съкровищни бонове, ще са достатъчни, за да се посрещнатъ тѝзи въпийщи нужди — изплащането на чиновническитѣ заплати и на пенсиитѣ. Финансовиятъ комитетъ ще се повърне отново да разгледа този въпросъ. (Продължава да чете)

„26. Независимо отъ тѝзи финансови проблеми отъ общъ характеръ, Финансовиятъ комитетъ се занимава и съ два специални въпроса, които се отнасятъ до функционирането на смѣтката за нетрансфериранитѣ суми по службата на външния дългъ. Отъ една страна, комитетътъ бѣше сезиранъ следъ своята предишна сесия съ едно искане на българското правителство за намаление на лихвения процентъ, плащанъ на съкровищнитѣ бонове, въ каквито се обличатъ нетрансфериранитѣ суми по службата на външния дългъ. Той не е могълъ освенъ да посъветва правителството да се споразумѣе по тази точка съ своитѣ кредитори. Тѣй като комитетътъ има основание да вѣрва, че едно мнение отъ негова страна би улеснило тѝзи преговори, той счита, че лихвата на тѝзи бонове би могла да се спредѣли въ съгласие между дебитори и кредитори при единъ твърде намаленъ процентъ, напр., 2%“.

И по този въпросъ сме имали случая тукъ да говоримъ нѣколко пѣти. Най-напредъ презъ м. априлъ миналата година ние съобщихме тукъ, че нѣма да се плащатъ никакви лихви на тѝзи суми. Азъ го обяснихъ трети пѣти този въпросъ. Но тѣй като бонуетѣ, които трѣбваше да издадемъ, трѣбваше да се сконтиратъ въ Народната банка, а тя по закона за Народната банка плаща 6%, тя си удържа 6-тѣ%. Тогава комисарътъ поиска да се допълни тая сума. И досега комисарътъ удържаше тая сума, като я оставяше блокирана, за да се разреши нейната съдба окончателно, впоследствие. Ние повдигнахме този въпросъ последния пѣти, когато бѣхъ въ Лондонъ и Парижъ, и тѣй ни казаха, че нѣма да ни направятъ никаква обжекция, ако Финансовиятъ комитетъ се произнесе по това. И се опредѣля 2% лихва на блокиранитѣ суми отъ м. априлъ 1932 г. насамъ. (Чете)

„Отъ друга страна, за да позволи обличането въ съкровищни бонове на наличнитѣ суми, произходящи отъ нетрансферираната служба по външния дългъ, комитетътъ препоръчва по-рано и съветътъ одобри даването въ полза на съкровището възможностъ за емисия на бонове въ размѣръ сега ограниченъ на 500 милиона лева“.

Г-да! Тѝзи са коментаритѣ, които дава Финансовиятъ комитетъ по нашата декларация.

Всичкитѣ тѝзи разпоредби могатъ да се сведатъ въ следнитѣ положения. Финансовиятъ комитетъ констатира, че стопанското и финансово положение е влошено; предоставя свобода да преговаряме съ портъритѣ за невписването въ бюджета на дефицита, който е показателъ; намалява се лихвата отъ 6% на 2%; дава мнение, че трансферитѣ, които сега правимъ въ размѣръ на 25%, тежатъ много върху шанжа на Народната банка и ни оставя да третираме въпроса съ носителитѣ на облигациитѣ; разрешава да измѣнимъ чл. 35, п. 10, отъ закона за Народната банка, като ни увеличава шконтирането на бонове отъ 200 милиона на 500 милиона лева, съ 300 милиона лева повече. Измѣняването постановлението на протокола отъ 10 мартъ 1928 г. относително увеличаване бонуетѣ отъ 600.000.000 л. на 1.100.000.000 л.

Тия са, г-да, резултатитѣ, които ви носимъ отъ Финансовия комитетъ въ Женева. Има единъ хора, които мислятъ, че нищо не е направено; има злоради люде, които

изпитватъ удоволствие държавата да понесе загуби, но поне на правителството да бѣде ударенъ ножъ, защото не е сполучило.

Г. Т. Данаиловъ (д. ср): Нѣма да намѣрите между насъ таква хора.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: По-малко са злорадитѣ хора. Азъ смѣтамъ, че въ България добритѣ хора са по-големо количество и че разбиратъ трудноститѣ, въ които България живѣе, и мъжнотитѣ, които се срѣщатъ винаги при третирането на финансовитѣ въпроси и особено по въпроси, за които имаме поѣти задължения при сключване на заемитѣ. Има други, г. г. народни представители, които — не зная, азъ за себе си смѣтамъ, че може би не отъ зла воля, но отъ неразбиране — искатъ да намѣрятъ срѣдства само да обвинятъ правителството, доколкото е въпросъ за партизанска борба. Въ това отношение ми направи неотрадно впечатление това, което писа в. Демократическия сговоръ, редактиранъ отъ г. Павловъ. (Чете) „Не е много ласкателно за достоинството на българската суверена държава, че ней се позволява да се улесни по този начинъ и нѣма защо, мислимъ, това позволение да се съпровожда съ телешкия възторгъ на нѣкои“. Г-да. Ако ли е засегнатъ нѣкога суверенитетътъ на държавата, това е именно тогава, когато партията имъ бѣше на власт и когато сключваха спогодбата отъ 1928 г. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Сега, когато са ни позволили да измѣнимъ тия протоколи, както и измѣнение на закона за Народната банка, това е въ пѣти повече на разширение на свободата ни, собствено на намаляване ограниченията ни. Азъ смѣтамъ, че такава борба, действително, не е препоръчителна. И считамъ, че не въ телешки възторгъ са изпаднали ония, които са могли — нѣка кажа — за първи пѣти да направятъ грѣше, пробивъ въ единъ законоположения, които ни ангажиратъ, а това е единъ възторгъ на честни и достойни хора. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. г. народни представители! Азъ благодарихъ на всичкитѣ членове на Финансовия комитетъ, които употребиха усърдие и добра воля да могатъ да ни помогнатъ. Често пѣти у насъ се говори за победени и победители, като-че-ли отношението на българската държава съ Финансовия комитетъ е борба между неприятели. Напротивъ, азъ съмъ особено доволенъ да констатирамъ, че Финансовиятъ комитетъ се е отзовавалъ винаги благосклонно къмъ България. Той иска да сътрудничи, смѣтайки, че сътрудничеството на Обществото на народитѣ ще бѣде отъ полза за малкитѣ държави. И ако ли имаме неприятности; ако ли имаме недоразумения, които уредихме, нѣма победенъ и победителъ, има само победа, г-да, на здравия разумъ, има победа на онова коректно сътрудничество, което трѣбва да съществува между Финансовия комитетъ и българската държава.

Но, г-да, тия препоръки и улеснения, които ни се даватъ, не разрешаватъ голѣмия проблемъ, който ни предстои да разрешимъ. Ние сами трѣбва да наредимъ собствената къща. И ако искате, придобивкитѣ, които имаме, и благосклонността, благоразположението на Финансовия комитетъ се дължи на това, че той вѣрва, какво ние сме въ положение сами да си помогнемъ, разбирайки тежкото си положение. И затуй собствено работата на Парламента и на българската държава е отъ днесъ нататъкъ. Ние действително трѣбва да се впрегнемъ да изкараме единъ уравновесенъ бюджетъ, да се стремимъ да го намалимъ въ цифритѣ, за които сме дали ангажментъ. За българското правителство отъ тукъ отстъпление нѣма. Азъ смѣтамъ, че за българския Парламентъ сѣщо нѣма да има. Тѝзи икономии, които сме възприели, ще трѣбва да ги гласуваме. Имаме, г. г. народни представители, други закони, които целятъ стѣгането на държавнитѣ финансии и засилването на контрола. И тѣхъ ще ги гласуваме и приемемъ. Мене ми се чини, че по финансови резултати за страната ние имаме тая година една много тежка година, която предрешава, може би, финансовото бѣдеще на нашата страна. Ще трѣбва да се стегнемъ и да дадемъ доказателства, че можемъ сами да се стѣгаме, че можемъ сами да си помагаме, за да не бѣде късно, когато други ще кажатъ, черпейки аргументи отъ нашето безсилие, че тѣ могатъ да ни нареждатъ.

Г. г. народни представители, особено отъ болшинството! Азъ искамъ да ви спомня за нѣколкото натяквания, които ви правихъ нѣколко пѣти по въпроса за лихвения процентъ, по въпроса за намалението на дълговетѣ, по въпроса за облекчаването на дължницитѣ. Азъ зная колко, иначе честни и добросъвестни хора, бързаха, настояваха,

тѣзи въпроси да ги разрешимъ веднага. Азъ ви казвахъ: почакайте, нека свършимъ работата си съ Финансовия комитетъ, нека най-напредъ видимъ що има да става съ дължинитѣ ни задължения; нека най-сетне да бждемъ начисто съ Финансовия комитетъ, като приятели, и да не създаваме нѣкои закони, които биха създали съ него едни такива, да кажа, неприязнени отношения. И сега азъ съмъ гордъ, съзнавайки отговорноститѣ, които имамъ предъ болшинството, да кажа, че тѣзи въпроси се разгледаха отъ Обществото на народитѣ и че то също намира, какво тѣ сж много важни за вътрешния животъ на нашата страна. Днесъ не е въпросъ само да се уравни бѣджетътъ. Ние имаме да разрешаваме голѣми проблеми отъ стопанско и особено отъ кредитно естество. Защото демагогията се шири въ България не отъ искрени побуждения да се помага на страдащитѣ. Тая демагогия има по-голѣми уста, по-голѣми зѣби, отколкото ламята, която св. Георги утрепа оня день — тая демагогия, която деморализира българина. Ние искаме да се разберемъ тамъ по тѣзи въпроси, които сж голѣми за нашата държава; да се разберемъ по тѣзи задължения, които сж контракувани по-рано и които се явяватъ днесъ твърде тежки при обediaването на нашия народъ, за да създадемъ една социална правда и моралитетъ на кредита въ страната; че трѣбва да намалимъ лихвения процентъ — въпросъ също много голѣмъ. Тѣзи въпроси сж сложени на днешенъ редъ макаръ, и да имаме възможността да се занимаемъ съ тѣхъ чакъ до края на годината, г. г. народни представители, съ добра воля, всички задружно можемъ да ги разрешимъ преди да закрнемъ настоящата сесия. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. г. народни представители! Азъ ви виждамъ, че пътятъ на българския управникъ е още покритъ съ трѣни, е бластистъ. Ше трѣбватъ голѣми усилия, за да можемъ да го разтрѣнимъ и да изсушимъ блатата. Но чини ми се, че съ честна мисль и здрава воля ние ще можемъ да различимъ пътя си. Обаче, г-да, ще трѣбва по-малко демагогия, а повече работа. Така по-бавно, но по-сигурно се достига целта.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): По-добре късно, отколкото никога.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ днесъ, когато говоря по тѣзи въпроси, не съмъ обладанъ отъ партизански настроения, . . .

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Нѣма партизанство тукъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: . . . защото смѣтамъ, че тѣ сж въпроси държавни, надъ всички ни и надъ всички партии. Амбицията, която имаме азъ и кабинетътъ, заедно съ ония, които ни поддържатъ въ такива тежки дни, въ които живѣемъ, е да достигнемъ разчистване пътя на бѣждето. Този равенъ и чистъ пътъ, този чистъ друмъ азъ мисля, че ще се достигне само при условията, за които ви говорихъ. И защото вѣрвамъ въ нашето честно желание да изпълнимъ това, което говоримъ, защото имаме воля да преодолѣемъ мъжнотитѣ и защото вѣрвамъ въ добротата на българския Парламентъ и на българския народъ, азъ виждамъ, г. г. народни представители, едно по-весело и по-надеждно бѣжде за България. (Продължителни ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ (д. сг): Г. г. народни представители! На първо мѣсто считамъ за нужно да се присѣдиня къмъ щастливата мисль на г. министъръ-председателя, тъй щастливо изразена, за сътрудничеството, което ни дава Обществото на народитѣ. И когато се разбере това и когато искрено се придържаме о него, всичкитѣ пререкания съ Павловци или съ когото и да е нѣма да иматъ никакво значение. Тѣ ще останатъ като долопробни партизански разправии у насъ.

Азъ бихъ желалъ да зная отъ г. министъръ-председателя какъ той разбира — че прави това изложение, за да добие преценката на Парламента ли? Смѣта ли той, че ние ще трѣбва да откриемъ едни разисквания по тия положения, които сж изложени, или смѣта, че съ респективнитѣ наредби, които ще идватъ, ще има Парламентътъ да се занимае?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Сега ще ви отговоря.

А. Ляпчевъ (д. сг): Пардонъ, г. министъръ-председателю! Ще Ви поставя сега единъ въпросъ, по който може би още сега ще можете да ми дадете отговоръ. Той е следниятъ. Въ изложението, което Вие направихте — безъ да се спирамъ върху него — не чухъ засегната само една точка. Понеже се касае за уреждането на много въпроси — между създаденото положение и формалнитѣ постановления на разни закони — какво стана съ печалбата отъ монетитѣ? Министърътъ на финанситѣ съ своитѣ законопроекти досега ни каза, че той едни или други резерви, намѣрени въ фондоветѣ, ги причислява като приходи на държавата. По този въпросъ, за печалбата отъ монетитѣ, разрешено ли е окончателно да се прибави и тя като приходъ на държавата или този въпросъ не е уреденъ? Защото отъ неговото разрешение — по щастеството си той допуска печалбата да бжде вписана като приходъ на държавата, а по форма не е уреденъ — ще зависи и формалното положение на нашия летящъ дългъ. Засега толкова.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: По този последния въпросъ, . . .

К. Пастуховъ (с. д): Г. председателю! Искамъ думата.

Министъръ С. Стефановъ: (Къмъ министъръ-председателя) Нека се изкажатъ всички.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Кръстю Пастуховъ.

Нѣкой отъ мнозинството: Ще има ли дебати, г. председателю?

Председателътъ: Не дебати.

Нѣкой отъ мнозинството: Въпроси се задаватъ.

Г. Т. Дананловъ (д. сг): Г. председателю! И азъ искахъ думата.

К. Пастуховъ (с. д): Г. г. народни представители! Сигурно разискването на изложението на г. министъръ-председателя, като се държи смѣтка за другъ единъ precedentъ, станалъ наскоро въ Народното събрание, ще се пожелае и отъ болшинството да стане не въ днешното заседание, а може би когато дойдатъ на разглеждане съответнитѣ закони или бюджети на държавата. Ето защо азъ не вземамъ думата още сега да направя каквито и да било бележки върху изложението на г. министъръ-председателя, нито да го критикувамъ. Дължа, обаче да заявя, че азъ не стоя на едно такова отрицателно становище, по силата на което всѣко нѣщо, което излиза отъ страна на правителството или което правителството е сполучило да спечели, непременно да го очернимъ и да го умаловажимъ. Азъ не мога да скрия, че въпрѣки мъжнотитѣ и въпрѣки обстоятелството — това е моето впечатление — че много ни е кълцано дукъ на главата отъ Финансовия комитетъ, криво или право, поради неспособността ни, по негово мнение, ние сами да се нареждаме въ собствения си домъ, но накрая правителството все пакъ е успѣло да изкрѣпка нѣщо, което е отъ полза, но което не бива да ни приспива, защото, ако останемъ съ това, положението въ скоро време ще се влоши много повече.

Взехъ думата да попитамъ г. министъръ-председателя: въ какво положение, по неговия планъ, за сега стои въпросътъ за тѣй наречената ревизия на спогодбата отъ 1926 г.? Азъ искамъ да зная говорено ли е по това?

Г. Т. Дананловъ (д. сг): Това е въпросъ на нашитѣ кредитори, а не на Обществото на народитѣ.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ зная, че не е въпросъ на Обществото на народитѣ, но припомнямъ, че той е актуеленъ въпросъ, защото миналия пътъ портюритѣ ни пратиха при Финансовия комитетъ и той изпрати комисия да проучи положението на нашата страна и въ свръзка съ това — азъ поне така съмъ разбралъ — да се знае на каква база би могло да се направи нѣщо въ изпълнение не само на една спогодба — само отъ 1926 г., но на единъ вече и писменъ ангажментъ отъ най-ново време, по силата на който въ началото на месецъ мартъ ще се отпочнатъ преговори съ портюритѣ по въпроса за нашитѣ външни задължения. Азъ мисля, че този е единъ отъ голѣмитѣ, централнитѣ въпроси. И главната целъ на анкетата, която се извърши отъ комисията, изпратена отъ Финансовия комитетъ, доколкото азъ разбирахъ, бѣше, макаръ комитетътъ да дава вѣра на изложенията на правителството за влошеното положение на

страната, да констатира това положение на самото място, чрез собствени нови проучвания, за да може въз основа на този материал, събран от компетентен и безпристрастен източник, да се започнат онзи преговори, които, смътат, интересуват нас и които време е вече да бъдат ликвидирани.

Може би защото стоя по-назад, аз не чух от г. министър-председателя какво е направено по този главен въпрос или, най-после, какво смътат да направи правителството и затова питам и моля г. министър-председателя, ако смътат за нужно, да даде някои осветления, за да бъде информацията му по-пълна.

Министър-председател Н. Мушанов: Да, аз ще отговоря.

Председателът: Има думата народният представител г. Георги Данаилов.

Г. Т. Данаилов (д. сг): Г. г. народни представители! Аз имам да направя едно формално искане към г. министър-председателя.

На четири пъти той прави изложение за срещите му с Финансовия комитет при Обществото на народите, и ние го приемахме; въ главните му точки ние го одобрявахме и се съгласявахме с него. Обаче ние оставахме само с неговото лично изложение — вече за четвърти път. Разбира се, никакво недовърие не мога да имам към неговото изложение. Обаче аз намирам, че при такъв един сериозен въпрос, който е свързан с финансовото положение, а аз ще кажа и с финансовото бъдеще на България, не можем ние да останем само при едно изложение на министър-председателя. Това не е обичай въ парламентите. Аз смътат, че почитаемото правителство би трябвало да ни даде най-малко документите, въз основа на които България, чрез правителството, се е задължавала — макар морално да се е задължавала, но туй „морално“ се изпънява практически — пред Финансовия комитет и, следователно, пред Обществото на народите. Има протокол. Този протокол се базира на един доклад на правителството.

Министър-председател Н. Мушанов: Той се печати.

Г. Т. Данаилов (д. сг): Той се базира тъй също и на един доклад на финансовия комитет. По технически причини ние не можем да имаме тия документи. А доколкото аз чувам сега от устата на г. министър-председателя — въ неговите извления това го нѣмаше — освен оня контрол, който въ миналото ни се наложи, но който външно имаше един много благовиден израз — въ лицето на един човек, който се отнасяше приятелски и внимателно към престижа на България — и който контрол, под председателството на министър-председателя, се разложи на две, като един от контролорите се явява пред държавата, а другият се явява пред Народната банка — за мое голямо учудване, сега има и друг контрол. Към този контрол, който има вече съвършено друг, практически, реален вид, по мое разбиране — нося отговорността за думите си — се явява, за мое голямо учудване, и един трети контрол: той ще се изпълнява от управителя на Българската народна банка. Управителят на Българската народна банка се явява да контролира финансовия министър! Може ли той да издава кредити, може ли да извършва плащания заедно с двамата други контролори? Аз така разбрах, може погрѣшно да съм разбрал.

Министър-председател Н. Мушанов: Съвършено погрѣшно сте ме разбрали. Поискайте да Ви се прочете.

Г. Т. Данаилов (д. сг): Именно, тъкмо това искамъ. — Ето защо налага се, по практиката на парламентите, да се основем не само на едно изложение, въ което, както казахъ, министър-председателят може някои точки да е прескочилъ, . . .

Министър-председател Н. Мушанов: Не съм прескочил никака точка.

Г. Т. Данаилов (д. сг): . . . но да ни се дадат напечатани, под отговорността на правителството, тези документи, които свързват България. Защото, когато правителството на Ляпчевъ внасяше тук протокола на Обществото на народите, ние гласувахме за него и, по една или друга причина, се поем отговорността по него.

Министър д-ръ А. Гиргинов: Тогава бѣше друго нѣщо — заемъ сключвахте.

Г. Т. Данаилов (д. сг): Моля, моля. — Сега, когато Ви докладват и се изменява протоколът, от 1928 г. въ точка I, когато стават и други нѣща, ние желаемъ да знаемъ, формално и документално, какъ става всичко туй. Ето защо азъ смѣтамъ, че се налага, безъ даже правителството да бъде канено, то да ни даде тия документи — да ни даде протокола на Финансовия комитетъ при Обществото на народите и доклада на българското правителство. Защо искамъ азъ това? Искамъ го, защото имамъ и другъ единъ мотивъ, много сериозенъ. Когато първия пътъ финансовият министър г. Стефановъ се яви предъ финансовия комитетъ, той е ималъ разговоръ съ него. Този разговоръ е билъ отпечатанъ въ протоколъ въ видъ на едно решение. Г. Стефановъ не ни каза за тоя си разговоръ — не го обвинявамъ — и за всичките ония задължения, които той е поелъ — напр., за увеличаване данъците, тукъ ставаше дума, и вънъ ставаше дума, че той е поелъ това задължение, но правителството не пожела да каже това. Сега, вече две години следъ това, ние получаваме увеличение и изменение на данъците, което е резултатъ на едно известно споразумение. Азъ не обвинявамъ правителството. Азъ трѣбва да кажа тукъ, че за мене си лично азъ намирамъ, че министър-председателят е изпълнилъ своя дългъ. Но все-таки, и при това изпълнение на неговия дългъ, дайте ни документи, за да знаемъ какъ се е действувало и какво е решено тамъ. Азъ не се осланямъ на една речъ — не защото Ви ще искате да ни кажете криви нѣща, но защото, безъ да искате, Ви не можете да ни кажете всичко. Ето защо дайте ни документите — протокола на Финансовия комитетъ и доклада на правителството. Ние държимъ да ни дадете документите за да видимъ какъ Финансовият комитетъ е обсъдилъ финансовото положение на нашата страна. Вѣрно е, тамъ влизатъ хора учени, но моето мнение е, че тѣ не сѣ могли да вникнатъ въ сѣщността на слабите точки на нашето финансово икономическо положение. Защото никой гений на свѣта въ нѣколко дни не може да се запознае съ икономическото положение на една таква бедна страна, каквато е нашата, поставена при много по-други социални условия отъ ония, при които сѣ поставени страните, отъ които тѣ излизатъ, въ които тѣ сѣ учили и които тѣ сѣ наблюдавали. Положението на нашата страна е по-особено. Дайте ни да видимъ всички документи, въз основа на които тъй или иначе се взематъ решения, които ангажиратъ правителство. Народно събрание и държава. Нищо повече не искамъ. Удовлетворете това наше формално искане.

Зная, че ще ми се каже, че ние можемъ да си ги купимъ. Азъ съмъ ги дирилъ въ книжарниците, но не съмъ ги намиралъ.

С. Таковъ (з): Има ги.

Г. Т. Данаилов (д. сг): Има само протоколите, но никога нѣма доклади. А ние трѣбва да ги знаемъ, защото тѣ засѣгатъ България въ финансово отношение.

Председателът: Има думата г. министър-председателят.

Министър-председател Н. Мушанов: Г. г. народни представители! Г. Ляпчевъ повдигна въпроса да станатъ ли днесъ дебати или не — сѣщиятъ въпросъ, който повдигна и г. Данаиловъ. Вѣрно е, че въ миналото протоколите отъ 1926 и 1928 г. се приеха от Народното събрание и бѣше обяснено защо. Защото тѣ бѣха основата на заемите, които по-сетне трѣбваше да се сключатъ и се сключиха, и главните условия на заемите се съдържаха въ тѣхъ. Сега ние нѣмаме такива протоколи. Изложението, което ви направихъ днесъ, го направихъ, смѣтайки това за дългъ на правителството — да ви кажемъ, следъ връщането си отъ чужбина, какви сѣ резултатите. Азъ не искамъ вотъ, защото съ протокола ние сега не поемаме нѣкакви ангажменти. Както каза г. Ляпчевъ, когато дойдатъ да се разглеждатъ тукъ въпросите, тогава ще одобряваме или ще отхвърляме.

Г. Т. Данаилов (д. сг): Азъ не съмъ съгласенъ съ това. Щомъ правите изложение, и безъ да искате вотъ трѣбва да знаемъ документите.

Министър-председател Н. Мушанов: Не е тайна нито протоколътъ на анкетната комисиия, нито декларацията, нито пъкъ решенията на съвета, защото тѣ се издаватъ, и когато искате, ще ги четете. Нѣма нищо скрито. Мимо тѣхъ, може да има скрити клаузи, които си по-казватъ носа подире, както много пъти сѣ си го показвали въ нашия Парламентъ — то е другъ въпросъ —

но азъ още отсега ви казвамъ, че такива ние нѣмаме. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. Т. Данаиловъ (д. ср): Както виждамъ, Вие искате сега одобрение на Вашата речъ, но това не е право.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ винаги имамъ одобрение на речитѣ си отъ тукъ. (Сочи мнозинството)

Г. Т. Данаиловъ (д. ср): Дайте ни документитѣ, и ние можемъ да ги одобримъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Чакайте да се разберемъ, г. Данаиловъ. Вие бъркате две работи, и заради туй азъ искамъ да ги разясня. На 24 т. м. Финансовиятъ комитетъ ще изпрати доклада си предъ Съвета на Обществото на народитѣ, който ще го приеме. Обикновено се чака Съветътъ да го приеме и тогава се публикува. А дотогава имаме още 20 дни. Както казахъ, ако направихъ сега това изложение, направихъ го отъ задължение да съобща на Народното събрание какъ сѣ работитѣ. А протокола на Финансовия комитетъ ви прочетохъ, защото, както казахъ и по-напредъ, азъ смѣтамъ, че най-важно е да знаете, какво е решилъ Финансовиятъ комитетъ. Толкова по тоя въпросъ.

Сега на въпроса, повдигнатъ отъ г. Ляпчевъ. Ще дойдатъ, г-да, общитѣ дебати по бюджета, и тогава може да се дебатира по всички тия въпроси. Но сега азъ не искамъ воть, не искамъ да се гласува протоколътъ отъ Народното събрание, защото нѣма нужда.

П. Стайновъ (д. ср): Да добиете парламентарно довѣрие отъ насъ.

Отъ мнозинството: Ей-й-й! (Възражения)

П. Стайновъ (д. ср): Такъвъ е парламентарниятъ редъ и за Васъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. професоре! Ако е такъвъ парламентарниятъ редъ, да искаме воть, въ случая азъ съмъ убеденъ, че и Вие ще гласувате — не се съмнявамъ въ туй. Но, г. професоре, увѣрявамъ Ви, че това абсолютно не е парламентарниятъ редъ. Не трѣбва да се одобрява протоколътъ отъ Парламента.

П. Стайновъ (д. ср): Нѣма да се одобри протоколътъ, а Вашата политика.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това е моето желание и на правителството: да изложатъ нашата дейностъ. Пакъ Ви казвамъ, г. Стайновъ, че ако бѣше въпросъ възъ основа на този протоколъ да сключимъ заемъ, тогава щѣхъ да искамъ да го гласувате, за да одобрите предварителнитѣ условия на заема, та правителството да знае тѣй да контрактира заема, както гласятъ условията.

Г. Т. Данаиловъ (д. ср): И тукъ има заемъ на държавата отъ Народната банка. Защо да го криемъ?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Данаиловъ! Оставете ме да говоря! Вие ужъ сте отъ най-умѣренитѣ хора, а пѣжъ постоянно прекъсвате!

Г. Т. Данаиловъ (д. ср): Но искамъ да Ви обърна вниманието върху въпроса.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Ако смѣтате, че тукъ се касае да се сключи заемъ, нима мислите, че азъ нѣма да внеса за одобрение протокола, щомъ сме получили придобивки? Когато получаваме придобивки, получаваме ги въ полза на народа си.

Г. Т. Данаиловъ (д. ср): Съгласенъ съмъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ придобивки нося, не нося задължения. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Азъ измѣнявамъ закона за Народната банка и чл. 8 на протокола отъ 1926 г., съ съгласието на финансовия комитетъ. Вие искате сега да гласуваме това. Защо? За да го отмѣните ли?

Г. Т. Данаиловъ (д. ср): Азъ не казвамъ, че трѣбва да се отмѣни постигнатото. Азъ съмъ говорилъ, че този протоколъ не трѣбва да съществува, че той трѣбва да се отмѣни, и съмъ съгласенъ съ това, което е постигнато сега.

Председателътъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г-да! Г. Пастуховъ повдигна единъ въпросъ, на който азъ дължа да отговоря. Азъ споменахъ нѣщо по този въпросъ, но г. Пастуховъ, изглежда, не е чулъ. Финансовиятъ комитетъ изпрати тукъ делегация, не за да изучи доколко той ще може, като арбитъръ, да предложи спогодба между насъ и портъоритѣ.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ думата „арбитъръ“ не употребихъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Напротивъ, ако искате да знаете, Финансовиятъ комитетъ най-много се пази отъ това. — „Азъ, казва той, не ставамъ арбитъръ въ споръ между длъжникъ и кредиторъ“. Ние искахме отъ Финансовия комитетъ онова, което искаха отъ насъ портъоритѣ: да дойде у насъ една делегация на Финансовия комитетъ да констатира, че нашето финансово положение се е влошило тѣй, както ние го представихме въ нашия докладъ, за да имаме единъ аргументъ отъ единъ безпристрастенъ институтъ, какъвто е Обществото на народитѣ, че положението ни е влошено, и тогава, възъ основа на чл. 8 на конвенцията отъ 1926 г., да искаме ревизия на тая конвенция.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Защо тогава намалиха лихвата отъ 6% на 2%? (Възражения отъ мнозинството)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Да я оставимъ тогава пакъ 6%!

С. Таковъ (з): „Хитлеръ“ сбърка!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. Мушановъ! Трѣбва да се разбере този въпросъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля Ви се, азъ отговарямъ на г. Пастуховъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): За една минута да Ви задамъ въпроса, за да отговорите. Единъ пѣжъ казвате, че ще отидете само да приказвате съ Финансовия комитетъ, за да даде той мнение, а другъ пѣжъ казвате...

Председателътъ: (Звъни) Г. Смиловъ! Оставете г. министъръ-председателътъ да говори!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ говоря съ негово разрешение, г. председателю! — Защото тукъ много пѣжи се е приказвало за значението на Финансовия комитетъ, затуй къмъ това, което запита г. Пастуховъ, азъ прибавямъ още: дали действително делегатитѣ на българското правителство сѣ разисквали въпроса за измѣнението на конвенцията въ смисълъ комитетътъ да даде своето мнение, има ли условия да се измѣни конвенцията, и дали действително вие сте повдигали и въпроса за мораториума, пакъ възъ основа на тази констатация, която е направена въ първата частъ на изложението до Финансовия комитетъ? Това е аслъ централниятъ въпросъ, а не онова, което Вие изброихте тукъ, като точки, изказани около въпроса, безъ да смѣятъ да дойдатъ до същността на самия въпросъ. Защото въпросътъ, който българското правителство трѣбваше да повдигне, бѣше: да се иска приложението на чл. 8 на конвенцията отъ 1926 г.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ отговарямъ сега на г. Пастуховъ. Почакайте малко.

К. Пастуховъ (с. д): Въпросътъ бѣше, че делегацията на Финансовия комитетъ я викаме да проучи положението ни и да даде мнение, а после пакъ ни връщатъ къмъ кредиторитѣ!

Председателътъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Отъ това, което говори г. Пастуховъ, азъ пръвъ съмъ се оплаквалъ. Азъ заявихъ на портъоритѣ, когато тѣ ми казаха да отида въ Финансовия комитетъ: „Г. г. представители на носителитѣ на титри! Финансовиятъ комитетъ ме изпраща при васъ да се спогаждаме, а вие сега ме пращате обратно при Финансовия комитетъ. Азъ не съмъ совалка!“ И въ Финансовия комитетъ азъ казахъ това: „Ние ставаме като една совалка: Финансовиятъ комитетъ ни праща при портъоритѣ, а портъоритѣ

ритъ ни пращатъ при Финансовия комитетъ. Кой ще разреши въпроса?

Но ето, г-да, въ какво се състои работата. Делегацията на Финансовия комитетъ дойде тукъ, за да констатира дали положението ни е влошено или не. И аргументътъ, който ние имаме отъ тая констатация, е, че нашето положение е по-влошено и че, следователно, налице сѫ условията на чл. 8 на конвенцията отъ 1926 г. Ние повдигнахме тоя въпросъ, обаче Финансовиятъ комитетъ оставя всичкитъ въпроси за дълговетъ да се решаватъ на Лондонската конференция, която ще се събере на 12 юний. Въ Финансовия комитетъ ни казватъ най-добросъвестно: „А бе, г-да, можемъ ли ние днесъ да се занимаваме съ този въпросъ и да кажемъ на една държава, че по принципъ може да ѝ се намалява дългътъ? Ами че ако ние, Финансовиятъ комитетъ, сме въ положение да направимъ туй за васъ, въпреки предстоящото свикване на свѣтовната Лондонска конференция, тогава всички държави ще се отнесатъ до насъ, за да искатъ същото, което сме направили за васъ“.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Ами съ искането на ромънитъ какъ се занимаха?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Съ какво сѫ се занимавали?

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Дадоха имъ мораториумъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ама мораториумъ!

Министъръ Д. Гичевъ: Ревизия на дълговетъ — не.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля Ви се, г. Данаиловъ! Вие сте баремъ човѣкъ, дето разбирате. Мораториумъ азъ не съмъ искалъ, защото нашето положение е друго.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Добре. Това е една политика. Вие сте правъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ искамъ да се изяснимъ по тия въпроси. Да искамъ мораториумъ, за мене това е най-лесната работа — утре ще ни дадатъ мораториумъ, но ще ни го дадатъ за тия суми, които днесъ имаме да плащаме, а азъ искамъ — и за насъ това е важно — да ни намалятъ дълговетъ и тогава да повдигнемъ въпросъ за мораториумъ! (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Съгласенъ съмъ така.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Така че този въпросъ е сложенъ днесъ за насъ благоприятно, въ смисълъ, че ние продължаваме да водимъ преговори съ портъоритъ и имъ казваме: ето констатацията на Финансовия комитетъ, който казва, че положението ни е влошено. Следователно ние имаме налице, признати отъ Обществото на народитъ, условията, които сѫ предвидени въ чл. 8 на спогодбата отъ 1926 г.

Колкото се касае до дълговетъ, всички въпроси се отнасятъ предъ свѣтовната Лондонска конференция. Нѣколко думи по въпроса, повдигнатъ отъ г. Ляпчевъ, за печалбитъ отъ насичането на сребърнитъ монети. Ние смѣтаме, че тия печалби сѫ приходъ на държавата. Вѣрно е, че има постановление да се минатъ тѣ като печалба на Народната банка. Тоя въпросъ сѣщо е откритъ.

К. Пастуховъ (с. д): Свѣтовната конференция ще решава ли наши въпроси? Да не стане като съ въпроса за репарациитъ: да уредятъ себе си, а пѣкъ за насъ да нѣма нищо!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Безспорно, всѣки гледа себе си. Следъ това мнение на Финансовия комитетъ, че положението ни е влошено, ние продължаваме преговоритъ съ портъоритъ.

К. Пастуховъ (с. д): Много въпроси има.

Министъръ д-ръ А. Гиргиновъ: Чакайте, бе!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Почакайте, г. Пастуховъ! Защо бързате толкова? — Ние продължаваме преговоритъ съ портъоритъ относително това, каква сума, по-малка отъ 25%, ще трѣбва да трансферираме, и съ разликата до 25% да намалимъ дълговетъ си къмъ

тѣхъ. Обаче съ тоя въпросъ, за намаление на дълговетъ, Финансовиятъ комитетъ не ще да се сезира, смѣтайки, че не е нито негово право да го решава, нито неговъ дългъ да се произнася по него. Той казва: що се отнася до въпроса за дълговетъ, наближава Лондонската конференция на 12 юний — тамъ той ще се решава.

Що се отнася до въпроса за печалбата отъ насичането на сребърнитъ монети, азъ смѣтамъ, че тя трѣбва да бѣде въ полза на държавата. Тоя въпросъ, както и въпросътъ за блокиранитъ суми, предстоятъ да бѣдатъ едновременно решени. Азъ, г. Ляпчевъ, не смѣтамъ като Васъ, че печалбата отъ насичането на сребърнитъ монети и блокиранитъ суми сѫ летящъ дългъ на държавата.

Министъръ С. Стефановъ: Въ бюджета нѣма да се предвиждатъ като задължения на държавата.

А. Ляпчевъ (д. сг): Азъ питамъ, дали сте уредили, или какъ ще се уреди въпросътъ за летящитъ дългове?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: По тоя въпросъ Финансовиятъ комитетъ не се произнесе.

Министъръ С. Стефановъ: Отказа. Остана откритъ въпросътъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Остана после да се уреди окончателно.

Председателътъ: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Азъ нѣмаше да взема думата, защото нѣма какво позече да кажа следъ разяснението, които направи г. министъръ-председателътъ по въпроса, но понеже бѣхъ запитанъ конкретно отъ г. Данаиловъ, ...

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ не съмъ Ви питалъ Васъ. Азъ на Васъ въпросъ не поставихъ.

А. Капитановъ (з) и други отъ мнозинството: Чакай де, да ти отговори!

Председателътъ: (Звъни)

Министъръ С. Стефановъ: Понеже г. Данаиловъ запита, дали не по силата на нѣкакви задължения е гласуванъ законътъ за увеличение приходитъ на държавата — питане, което засѣга мене въ качеството ми министъръ на финанситъ — азъ вземамъ думата, за да кажа само това, че въ досегашнитъ преговори ние не сме поемали абсолютно никакви задължения да създаваме или да измѣняваме единъ или другъ законъ. Първото задължение не, но първото уговарване, което иде да измѣни сѣществувачи договори, това е уговарването въ случая за измѣнението на закона за Народната банка въ връзка съ издаването на съкровищни бонове. Когато конкретното предложение по този въпросъ дойде за разглеждане въ Народното събрание, тогава ще се прави преценка. Винаги, въ всички случаи, документитъ сѫ четени напълно. Ако е нужно, тия документи могатъ да се дадатъ, но абсолютно никакви задължения не сѫ поемани; има само преценки на положения. Всички ония закони, които сме гласували тукъ, сме ги внесли по наша инициатива — не затова, че сме били задължени, но защото сме ги намѣрили за нужди. Това имахъ само да отговоря на въпроса, повдигнатъ отъ г. Данаиловъ.

М. Дочевъ (д. сг): Г. Данаиловъ е доволенъ.

К. Пастуховъ (с. д): Не съмъ доволенъ отъ обяснението. (Смѣхъ)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Да ги повторя, ако искате!

Председателътъ: Пристъпваме къмъ първата точка на дневния редъ: първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за трудовитъ земледѣлски стопанства — продължение разискванията. (Шумъ)

Има думата народниятъ представителъ г. Петко Дечковъ.

Обаждатъ се: Нѣма го.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Дичевъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Дайте 5 минути отидихъ. Всички излъзоха вънъ.

Председателътъ: То е тяхна работа. (Звъни) Моля, тишина, г-да.

П. Дичевъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Дългъ ми е да ви кажа, че не споделямъ възгледа на много господа, споредъ които въ нашата страна нѣма аграренъ въпросъ. Тѣй, както биде поставенъ у насъ въпросътъ за поземелна реформа въ 1921 г., при всичкитъ разисквания и тукъ, въ Народното събрание, и въ пресата, както и въ особената конференция по този въпросъ, се е подчертавала и тогава, и сега мисълта, че въ нашата страна земята е разпредѣлена правилно, намира се въ ржцетъ на народа, и ако има да ставатъ нѣкои поправки, това не е аграрна реформа, а едно обикновено снабдяване съ земя тия, които иматъ нужда отъ нея.

Нашиятъ аграренъ въпросъ не е ромънскиятъ, нито е рускиятъ нито е маджарскиятъ, нито е чехословашкиятъ — да не отивамъ по-далеко. Ние имаме нашъ, за нашитъ условия, български аграренъ въпросъ. Тоя въпросъ азъ го раздѣлямъ на две голѣми части: едната е поземелниятъ въпросъ — истинскиятъ аграренъ въпросъ, а другата е аргикултурниятъ въпросъ — въпросътъ за нашето стопанство, за нашето производство, за неговия напредъкъ.

Какъ биде поставенъ у насъ аграрниятъ въпросъ презъ 1921 г.? Една малоземелна и безземелна армия отъ близо стотина хиляди души следъ войната искаше земя. Бихъ могълъ да кажа, че въ срѣдата на тая армия отъ искатели на земя, както е и сега, имаше лица, които сж имали земя, биди сж въ земеделски семейства, раздѣлили сж се по закона за наследството или по другъ начинъ и сж получили нѣкое и друго парче земя, но поради неблагоприятни условия или по тяхна вина не сж го стопанисвали добре и сж останали безъ земя. Голѣмата частъ, обаче, отъ тѣзи, които търсѣха земя, бѣха отдавна земеделски работници, които следъ войната се опомниха и поискаха да си направятъ свое огнище, свое стопанство, да работятъ за себе си. Оттамъ се яви голѣмиятъ въпросъ, откъде ще се вземе земя, за да имъ се даде; оттамъ се яви голѣмиятъ въпросъ за образуването на тѣй наречения поземеленъ фондъ, какъвто ние нѣмахме, освенъ, по изключение, земитъ, които принадлежаха на държавата — твърде малко пространство — и меритъ, които служеха за общо ползуване на населението въ нашитъ общини.

Аграрниятъ въпросъ у насъ фактически е старъ въпросъ. Ще бждете добри да си припомните изселването на турцитъ отъ Източна България и продажбата на тяхнитъ земи; ще бждете добри да си припомните преселването отъ Балкана къмъ полетата на Дунава и образуването на поселения тамъ; ще бждете добри да си припомните за господарскитъ и чифликчийскитъ земи въ Западна България, на първо мѣсто въ Кюстендилски окръгъ, за които въ 1881 г. се издаде специаленъ законъ, съ който тѣ се отнеха отъ господаритъ имъ и се предадоха на тѣзи, които сж ги работили, като работници. Но и тогава, и съ течение на годинитъ, въпрѣки дълга на българскитъ правителства да предвидятъ времето, когато ще имаме нужда отъ поземеленъ фондъ, такъвъ фондъ не е билъ учреденъ, не е билъ създаденъ, и земята на изселващитъ се турци и други бѣше предметъ на свободно обращение, на търговия, на спекула. Това е единъ исторически пропускъ, който ни струва много.

Когато тукъ се разискваше законопроектьтъ за закрила на земеделѣца-стопанинъ, азъ си позволихъ да ви кажа, че не съмъ поддръжникъ на свободното землено обращение, че земята, поради своя произходъ, е единъ особенъ родъ капиталъ, съ който държавата, като върховенъ покровителъ, трѣбва да разполага и да я разпредѣля между тия, които ще правятъ върху нея селско стопанство, а нѣма да я използватъ за търговия и спекула. Така, презъ 1921 г., не само затова, че въ програмата на Земеделския народенъ съюзъ стоеше принципътъ „Земята за земеделѣцитъ“, върху който принципъ съюзътъ има особена литература, но и защото следъ войната духоветъ всѣде и тукъ бѣха други, хората потърсиха най-после своето право, потърсиха условия за по-добъръ животъ. Срещу това не можеше да се взематъ други мѣрки, освенъ да се потърси създаването на единъ поземеленъ фондъ и да се задоволятъ тия, които иматъ нужда отъ земя и които ще могатъ да обзаведатъ свои селски стопанства.

Какъ биде поставенъ поземелниятъ въпросъ по закона на тогавашния министъръ на земеделѣнето, сега покой-

никъ, Райко Даскаловъ и по-после по закона на неговия приемникъ г. Александъръ Оббовъ? Г. г. народни представители! Ако и да е било това преди 10—12 години, дълженъ съмъ да ви припомня единъ голѣмъ исторически фактъ, който се намира въ мотивитъ къмъ тия два закона и който е послужилъ като основа за създаването на първия законъ за тѣй наречената трудова поземелна собственостъ. Въ него на първо мѣсто е прокламиранъ принципътъ: земя може да има само този, който я работи самъ съ своето си семейство и по изключение се ползува отъ наемненъ трудъ. Подъ тежестта на тоя прокламиранъ въ закона принципъ, както и подъ натиска на исканията на голѣми по сборъ пространства земи, се признаватъ, споредъ мотивировката на първия внесенъ законопроектъ, за селски стопани, които обработватъ земитъ си сами съ своитъ семейства и по изключение се ползуватъ отъ наемненъ трудъ, само 494.950 селски стопанства, споредъ цифритъ на статистиката до това време. 145.561 притежатели на земи, които не обработватъ сами земитъ си, плюсъ 292.856 паракендни притежатели — лица, които живѣятъ на едно мѣсто, а притежаватъ земи на друго мѣсто — или всичко 438.417 притежатели на земи, по мотивировката и текста на този законопроектъ, не се признаваха за селски стопани. Първитъ, които притежаватъ земя на мѣстото, където живѣятъ, сж свещеници, учители, занаятчии, бакали, кръчмари, търговци и банкери. На мене нека ми е позволено сега да кажа, че, при нашитъ условия, цѣлятъ тоя брой отъ притежатели на земи, който имаше въ своитъ ржце 10.227.870 декара,....

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): 1/4 близо отъ работната площъ.

П. Дичевъ (д): ... представляваше българската поземелна аристокрация, малки или голѣми притежатели на земи, които не работятъ своитъ земи, които ги даватъ подъ изполица, които ги даватъ подъ наемъ, които иматъ други занятия. И отъ тѣзи цифри не само инициаторитъ на тая поземелна реформа, но и мнозина други теглѣха заключение, че ние сме при факта на една усилена тенденция на създаване притежатели на земи, които експлоатиратъ чуждия трудъ, а този трудъ сега се бори да има своето парче земя. Така биде поставенъ въпросътъ и отъ тамъ мисълта, че поземелниятъ фондъ ще се създаде на първо мѣсто отъ тѣзи 10.227.870 декара, къмъ който фондъ, като се прибавятъ земитъ на паракендни притежатели, които сжщо ще се отнематъ, щѣхме да имаме единъ поземеленъ фондъ отъ 13.107.870 декара.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Преди всичко паракенднитъ земи принадлежатъ на хора, които работятъ земята.

П. Дичевъ (д): То е другъ въпросъ.

Н. Алексиевъ (з): Много надълбоко буташъ, бай Петко.

П. Дичевъ (д): Но видѣ се, че това, дето едно лице е учителъ, друго свещеникъ, друго малъкъ търговецъ въ село или градъ, друго кръчмаръ или бакалнъ — това не може да бѣде мотивъ да му се отнематъ земитъ. И тогава се създаде въ България едно движение, което искаше на тия притежатели на земи да имъ се даде време да си направятъ своитъ стопанства върху земитъ и особено на тѣзи, които притежаваха по-голѣми пространства земи, които не експлоатираха сами, или пъкъ имаха стопанство върху земитъ си, но въ всѣки случай до голѣма степенъ занемарено. Къмъ поземелния фондъ трѣбваше да се присъединятъ и земитъ, които се отчуждаватъ отъ частни стопани, които притежаватъ надъ 300 декари земи, макаръ да се стопанисватъ прѣко отъ самитъ имъ стопани.

Какво бѣше разпредѣлението на поземелната собственостъ по това време? Ние имаме 80.000 селски стопанства, които експлоатиратъ до 20 декара, и въ тяхни ржце бѣха 1.200.000 декари земя; 320.000 стопанства, които експлоатиратъ отъ 20 до 100 декари, и въ тяхно притежание бѣха 18.630.000 декари, или стопанствата между 20 и 100 декари съставляваха 58.2% отъ общия брой на стопанствата. Това е масивътъ на селскитъ стопанства въ България. Срѣднитъ стопанства отъ 100 до 300 декари бѣха 90.000 и притежаваха 13.300.000 декари земя. Понеже въ законопроекта, влѣзълъ въ сила подиръ като законъ за т. п. с., се предвиждаше максимумъ 300 декари земя на стопанство, то нѣмаше да се бутатъ всички тия стопанства, които изброихъ дотукъ. Отчуждаваха се земитъ на стопанствата, които притежаваха надъ 300 декара, като имъ се оставятъ по 300 декари. Отъ 300 до 1.000 декари земя притежаваха 4.500 стопанства, които имаха въ свои ржце

2.030.000 декари земя. От 1.000 декари нагоре притежаваха 450 стопанства с 850.000 декари земя. Значи, към горният 13.107.870 декари земя имаше да се прибавят земите, които ще се отчуждят от тези две категории стопани, които земи правиха общо 2.200.000 декари. Или щеше да се образува по законопроекта един поземелен фонд само от отчуждени частни земи от 15 милиона декари.

И. Куртев (нац. л.): Г. Дичев! Въ тези числа влизат ли добруджанските стопанства?

П. Дичев (д.): Не. Тъй бяха извадени по силата на факта, че не бяха във България.

Спорният въпрос и тук, въ Народното събрание, но особено вън от Народното събрание, беше: селските стопанства, които притежават до 300 декари, са ли трудови земеделски стопанства? Тяхната собственост е ли трудова поземелна собственост? Мненията бяха различни. Когато беше поставен въпросът за създаване закон за трудовата поземелна собственост на една особена конференция, моето мнение беше, че ние сме при факта на съществуване на трудова поземелна собственост или, по-точно, на трудови земеделски стопанства във България. Народът е създавал вече тази епоха на трудови стопанства във България. Да притежават земя хора, които имат други занятия, които не я работят сами, както и да притежават земеделски стопанства над 300 декари, това са изключения у нас. Щом веднъж се допуска, че може да владее земя този, който я работи с труда на своето семейство, и като изключение, с наеман труд; щом веднъж се допуска наеман труд — а допуска се по силата на факта, че имаме частно земевладение — тогава аз повдигнах въпроса — повдигам този въпрос и сега — не е ли по-добре, вместо да поговорим за трудово земеделско стопанство, както стана с промяната въ 1924/1925 г., да говорим за създаване на нови земеделски стопанства, на нови земеделски стопански единици и да признаем, щом признаваме частната поземелна собственост, че същественият белег на трудовото земеделско стопанство не е това, че не използва наеман труд, който съществува и ще съществува — друг е въпросът, при какви условия ще съществува — същественият му белег е първото стопанисване от оня, който притежава земята, т.е. да няма използката и даване под наем на земята? Разбира се, при стари хора въ едно семейство, при недорасли, маловръстни деца, и използката, и наемането ще съществуват като временни форми на използване земята. Никой не е въ състояние да унищожи тия форми. Не може да се отнемат земите на едно семейство затова, че децата не са още порасли, за да ги стопанисват сами. Същественото е да няма земя във България, която да се дава на други лица под едни или други условия на използване и по този начин да се създава поземелна аристокрация. Макар у нас да не беше изострен аграрният въпрос, както въ Русия и Ромъния, все пак у нас съществуваше и използката, и наемането, тъй не бяха приятни за мене, за мнозина и за самия народ и ние не можем да ги поддържаме. Кюкото се касае до използването на наемния труд, ние сме въ състояние да го унищожим. Ние ще искаме за онзи, който има земя, пръв да я стопанисва, а за онзи, който няма земя, ще създадем фонд, за да можем да им дадем земя.

Другият въпрос беше: може ли да се използва земята от хора, които имат друго занятие? Един банкер, който упражнява лихварски кредит въ селото или въ града — една работа, за която сме говорили се години, говорим и сега — се стреми да вземе земя, да владее земя и да има на разположение хора да му я работят. Не се намира въ същото положение един учител, един свещеник, един занаятчия. При сегашния повик: да владее земята този, който я работи, не са първите, на които трябва да откажем правото да владят земя. Токмо повече сега, при тая криза, защото почти половината от занаятчийските въ България, които са притежатели на земя, облекчават своето положение, като използват свободното си време въ обработването на земята.

Г. г. народни представители! Аз поддържам възгледа, че съвнесенният законопроект трябва окончателно да скъсва с мисълта, че първа ще създаваме трудови земеделски стопанства, и трябва да ни бъде ясно, че въпросът се касае до създаване на нови земеделски стопанства, а затова трябва да разполагаме с фонд от земя. За да се снабдим с земя, въ първоначалния

законопроект за трудовата поземелна собственост се предлагаше да се вземат земите на хората, които имат друго занятие, както и на паракендните притежатели, които причиняват още повече разхвърлянето на земята във България. Срещу това ние можем да се помирим с изменението, което сега се предлага, да търсим земя за създаване на поземелния фонд въ общинските мери и държавните гори, а не да се отчуждават частни земи.

Колкото до максимума земя, която може да се владее — 300 декара — да не ви бъде чудно, че аз не съм приятел на определяне на максимум, ако и той да съществува въ чуждите законодателства. Главното, което аз търся, това е стопанисването на земята от този, който я притежава, да има той свое селско стопанство. Проби-вът на този максимум от 300 декара биде направен съ закон за трудовите земеделски стопанства въ 1924/1925 г. Там се предвиди, че едно стопанство може да има над 300 декара, до 1500 декара, стига само това стопанство да е модерно, рационално, ...

Р. Василев (д. ср.): Образцово!

П. Дичев (д.): ... или да се притежава от няколко сродни семейства. Аз съжалявам, че въ главите на мнозина има разбирането, че модерно стопанство е това, което се работи непрекъснато с машини. Това разбиране не е мое. Поради това разбиране много стопани, за да запазят своята земя над 300 декари, прибегнаха до една виртуозност, като си позволиха въ някои мѣста — да не ги наименувам кои са — да вземат машини от складовете на търговците, да ги турят по домовете си и да кажат: ние имаме модерни стопанства, обработваме с машини стопанствата си. Аз имам една мисъл, която не ме е напущала никога и се ползвам от случая да я кажа. Почти никой от тия, които говориха, не поддържа, пък и аз не поддържам насърчаването, покровителството на едрото земевладение във България, но много от отдавна, пък и сега, мен не ме напуска следната мисъл. Ние чрез бюджета на държавата поддържаме заводи за племенни растения или за животни и харчим много пари. Няма да влизам въ подробности, резултатът какви са, но все пак добри резултати има. Няма защо да искаме да вземем земята на селски стопани, които стопанисват сами своята земя, макар тя да бъде по пространство повече от 300 декара, щом те имат стопанства изнесени добре, въ смисъл на производство на племенни животни и растения. Защо не дадем тая работа на тия стопанства, а я съсредоточаваме цялата въ ръцете на държавата? Би трябвало въ бъдеще да престанем да мислим, че въ това направление всичко трябва да прави държавата.

Все пак големият въпрос е въпросът за поземелния фонд. Съгласни сме всинца да дадем земя на тия, които заслужават да я имат, като селски стопани, но въпросът е откъде ще я вземем. Заслужава ли Народното събрание сега да вземе едно здраво решение по този въпрос, като упълномощи правителството да устрои този поземелен фонд, да го заздравя, да го увеличи? Може ли надлежното министерство по-решително да вземе свободните площи, наименувани гори или лесовете, които фактически са големи горски площи, но които могат да бъдат обработени, ако са предмет на земеделско стопанство? Аз отговарям: да. Знам, че въпросът за горското стопанство, за опустошението на горите, заслужава голямо внимание на Народното събрание, но не него ще разглеждам сега. При все това ясно е за всинца, ясно е и за мене, че не можем да създадем поземелен фонд и да го увеличим от друг източник, освен от свободни обществени земи, и между тях са и така наречените горски площи, които сега не са гори и които, по оценка на компетентни хора, никога няма да бъдат гори, но биха могли да влизат въ земеделското стопанство. Към тях се прибавят части от мерите. Според както е предвидено въ законопроекта, ония части от мерите, които биха останали след тяхното закръгляване, ще влизат въ този поземелен фонд, но ще се плащат на надлежните общини. Тук има юристи, които по-добре от мене знаят произхода на мерата. Тя е държавна собственост, дадена на общините за ползуване на всички времена. Ако всинца, без разлика на партийна принадлежност, сме съгласни, че е дошло време да създадем поземелен фонд за снабдяване с земя на безземелните, очевидно е, че една обществена необходимост диктува да посегнем на общинските мери. Борбата на селата да си пазят мерите е известна, но ние ще трябва решително да скъсваме с всички съображения, които могат да ни ржковят, за да не посегаме

на меритѣ. Можемъ да срещнемъ отпоръ отъ общинитѣ, но народътъ отъ друга страна иска земя, която нѣма откъде другаде да се вземе. Отъ цифритѣ, които ви дадохъ досега и които сѣ известни — не откривамъ нѣщо ново — отъ отчуждение на частни земи не може да се получи необходимиятъ поземеленъ фондъ. Това е голата истина.

А. Аврамовъ (з): Г. Дичевъ! Позволете да Ви задамъ само единъ въпросъ. Въ Разградска околия Иваница Симеоновъ има чифликъ отъ 4 до 6 хиляди декара. Самъ го обработва. Есенно време и дъревитата му остава необработана, и житото му неприбрано. Нито той може да се ползува, нито никой. А мѣстото, където е чифликътъ му, е най-плодородното въ Разградско. Какво мислите Вие за такива чифлици, какъ би следвало да се постѣпи съ тѣхъ?

П. Дичевъ (д): Може да стане отчуждение; може да се остави на собственика известно пространство; може да му се поставятъ условия, каквито предвижда законътъ, на които да отговаря неговото стопанство. Но колко такива голѣми стопанства имаме у насъ?

А. Аврамовъ (з): Има ги много.

П. Дичевъ (д): Дайте да ги видимъ кжде сѣ.

Т. Тонковъ (з): Съгласете се, колкото ги има, да влѣзатъ въ фонда.

П. Дичевъ (д): Азъ вече казахъ, колко сѣ у насъ стопанства съ земя надъ 1.000 декара, и вие видѣхте, че тѣ не могатъ да дадатъ необходимата земя на фонда. Това е истината. А ние продължаваме да мислимъ — което, споредъ мене, е погрѣшно — че фондътъ, който е билъ създаденъ въ 1922/1923 г., е могълъ да бѣде въ такъвъ размѣръ, че всички онѣзи, които заслужаватъ да получатъ земя, сѣ могли да бѣдатъ удовлетворени, и досега да сме ликвидирали съ този въпросъ за трудовитѣ земеделѣски стопанства.

Споредъ мене, поземелниятъ фондъ трѣбва да бѣде постоенъ и допълванъ споредъ възможността, защото къмъ тѣзи, които сега иматъ нужда отъ земя и отъ които не всѣки може да получи земя, ще се прибавятъ нови хора. Приливътъ отъ нови хора отъ самитѣ села, които хора ще искатъ земя, нѣма да престане, и вие никога не ще сте въ състояние да ликвидирате съ този въпросъ.

Г. Ганевъ (з): И все пакъ най-рентабилно е онова стопанство, което се обработва само съ труда на членоветѣ на семейството.

П. Дичевъ (д): Слушахъ тукъ вчера да се говори, кое стопанство е рентабилно и кое не е. Азъ не говоря за рентабилно стопанство, азъ не говоря за жизнеспособно стопанство — това е другъ въпросъ — а говоря да се даде земя на хората, които заслужаватъ да иматъ земя, за да я стопанисватъ и да живеятъ. Това е въпросътъ на деня. Ако настѣпнатъ благоприятни условия по отношение на цени и на пазари, за да бѣде земеделското стопанство рентабилно — добре. Но ако има хора, които искатъ земя, и нѣма отъ кжде да имъ се даде, тогава въпросътъ отъ аграренъ става социаленъ. Именно този въпросъ се намира изправенъ предъ насъ.

Така че ние имаме трудови земеделѣски стопанства, но въпросътъ се касае за създаване на нови земеделѣски стопанства, за което е необходимъ голѣмъ поземеленъ фондъ. Отъ 1921 г. досега сѣ се изминали 12 години, а ето какво показватъ цифритѣ, дадени ми при една справка по-миналата година, когато се реши да се ликвидира съ поземелната реформа. Тѣй, както ми сѣ дадени тѣзи цифри, тѣй ще ви ги дамъ и азъ. Къмъ фонда сѣ били причислени: 992.348-7 декара държавни земи, които сѣ били давани на използване, или пъкъ сѣ били пустующи и т. н., 1.476.739-2 декара общински земи, или мери; 23.283-4 декара манастирски земи, частъ отъ които сѣ върнати обратно; 101.428-1 декара частни земи, срещу фантазията за 13.000.000 декара. Знаемъ, ще възразите, че имаше частни земи отчуждени, но бидоха повърнати при промѣната на закона въ 1924/1925 г. Въ всѣки случай, източникитѣ на фонда сѣ били най-главно отъ държавни и общински земи и съвсемъ нищожна частъ отъ частни земи.

Оземлени сѣ били 64.776 семейства съ 1.177.353 декара земя. Срѣдно взето, нѣма по 20 декара на семейство. А ние говоримъ за жизнеспособни стопанства, където едно семейство да може да работи и да живѣе. Освенъ това,

били сѣ оземлени 509 кооперации, 390 специалисти — по моитѣ сведения, но може и да имъ сѣ отнети земитѣ — 675 читалища, 193 държавни учреждения, а най-главно, предадени сѣ били на Главната дирекция за настаняване на бѣжанцитѣ 1.248.946 декара.

К. Кораковъ (д): 1.600.000 декара.

А. Буковъ (з): Първоначално сѣ й били дадени по законъ 1.200.000 декара, а следъ това е взела още 500.000 декара неоформени.

П. Дичевъ (д): Това, което ми прави впечатление въ сведението, което ми е дадено — понеже сега въ законопроекта се говори за оформяване актоветѣ на оземлени — то е, че до края на 1930 г. и до началото на 1931 г. сѣ били издадени 27.340 актове за трудови земеделѣски стопанства, отъ които визирани сѣ, по даннитѣ на дирекцията, само половината — 13.672, другото не е свършено и актоветѣ още не сѣ издадени.

За менъ, г. г. народни представители, има два въпроса: първо, че ние имаме много слабъ поземеленъ фондъ за оземляване и този фондъ трѣбва да го усилимъ, и второ, че се касае не до нови трудови земеделѣски стопанства, а се касае чисто и просто до нови земеделѣски стопанства. И безъ да отивамъ на подробноститѣ по законопроекта, ще се спра на въпроса: кой заслужава да бѣде оземленъ, кой може да бѣде оземленъ и при какви условия може да бѣде оземленъ? Условията трѣбва да бѣдатъ изрично изброени въ законопроекта. Не всѣки може, по силата само на факта, че нѣма земя, а иска такава, да бѣде снабденъ съ земя. Може да бѣде снабденъ съ земя този, който дава достатъчно доказателства — по данни за него — че ще се посвети на селското стопанство; който има поне минималната възможностъ да се снабди съ инвентаръ, който може да образува свой дворъ, за да пристѣпи къмъ работа на тая земя. Защото не е ли истина, че мнозина отъ тѣзи, които сѣ получили земи и земитѣ не имъ сѣ отнети, се занимаватъ съ друга работа, а тѣзи земи ги даватъ на изполица или подъ наемъ? А ние говоримъ и повтаряме и потрѣтаме за жизнени земеделѣски стопанства.

Това колкото се касае до общитѣ положения и условия за създаването на нови земеделѣски стопанства.

По самия законпроектъ ще направя нѣколко малки бележки. И по мой дългъ, и по пълномощно отъ парламентарната група на демократитѣ отъ чието име говоря, трѣбва да ви кажа, че ние не сподѣляме положението, предвидено въ законопроекта, за отнемането въ полза на поземелния фондъ земитѣ на училищни, скотовѣдни и други фондове. Тукъ е направена една малка отстъпка — за ползуването до единъ декаръ на домакинство. Разликата въ повече се причислява къмъ общия поземеленъ фондъ.

Скотовѣднитѣ фондове иматъ своето особено предназначение: подобрене на нашето скотовѣдство. Отнемането земитѣ на тия фондове ще отслаби друга една дейностъ на общинитѣ и на Министерството на земедѣлието. А до голѣма степенъ ние нѣма да усилимъ поземелния фондъ.

Колкото се касае до училищнитѣ поземелни фондове, ние твърдимъ, че допускането да се отнематъ ще разгласи бюджета на училищата. Съ това законоположение не сме съгласни. Какъ ще се разясни, ще видимъ.

А. Буковъ (з): Даже и тогава, когато бѣдатъ, напр 15 хиляди декара?

П. Дичевъ (д): То зависи за какво училище е.

К. Кораковъ (д): Нѣма такива, г. Буковъ.

Т. Тонковъ (з): А 2, 3, 5 хиляди декара не сѣ ли много?

А. Буковъ (з): И когато въ това село има 200 или 300 семейства безъ земя!

Т. Тонковъ (з): А да имашъ 500 декара земя, безъ да й знаешъ синуритѣ!

И. Куртевъ (нац. л): Това е недопустимо — 15 хиляди декара училищни земи!

П. Дичевъ (д): Азъ не зная училище въ България, което да има 15 хиляди декара земя.

Съ § 4 се прибавя новъ чл. 3 въ смисълъ: меритѣ, които сѣ въ общо ползуване на две и повече села, за които

селата сж въ споръ, ако тия села пожелаатъ, могатъ да си ги подѣлятъ помежду си. Ние само привличаме вниманието върху това, че въпросътъ за спорнитѣ мери, докожкото тѣ нѣма да бждатъ отчуждени за поземелен фондъ, не би могълъ да бже разрешаванъ по административен редъ.

Колкото се касае до ценитѣ, по които ще се плащатъ отчужденитѣ земи, ние не бихме могли да поддържаме положението, че тия цени не могатъ да бждатъ по-високи отъ 50% отъ пазарната стойностъ на земята презъ 1932 г. Най-подиръ — за моя смѣтка нека кажа — ако земитѣ се владѣятъ и сж били въ ржцетѣ на единъ кредиторъ-ликваръ, който е обралъ тия земи, може да се намѣри единъ модусъ. Но цена не по-висока отъ 50% отъ онази за 1932 г. — това значи едно нищо за отчуждени земи, които сж частна собственостъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Кжде има отчуждени земи частна собственостъ?

П. Дичевъ (д): (Чете) „Отчужденитѣ, съгласно постановленията на настоящия законъ, земи се заплащатъ на притежателитѣ имъ по тарифни цени, опредѣлени отъ отдѣлението за поземелната собственостъ“ и т. н. — виждате, за общинитѣ не се касае. А забележката къмъ § 26 гласи: (Чете) „Възстановяватъ се и оставатъ въ сила и приравняватъ по право къмъ актоветѣ за собственостъ нотариалнитѣ актове, издадени по чл. чл. 6 и 58 отъ закона за трудовата поземелна собственостъ, които актове сж били унищожени по разпореждане на чл. чл. 8 и 34 отъ закона за т. з. с. . .“ Това се отнася за земитѣ, които сж били отчуждени отъ частни стопани.

А. Буковъ (з): Не. Ако тѣ ги притежаватъ, ако тѣ още ги владѣятъ. Прочетете по-надолу и ще видите, че така е казано.

П. Дичевъ (д): Какъ?

А. Буковъ (з): Ако досега сж търпѣли да ги владѣятъ. Така е забележката. Прочетете я цѣлата.

П. Дичевъ (д): Сега, най-сжществено. Ние не можемъ да се съгласимъ съ създаването на тѣ нареченитѣ общински поземелни комисии. Тия комисии сжществуваха и по т. п. с. и т. з. с. Сега сж предвидени въ по-малкъ съставъ. Ние желяемъ да се възложи работата на тия комисии върху общинскитѣ съвети. Общински съвети има навсякъде. Ако вие имате довѣрие въ тия комисии, ние не можемъ да имаме.

По въпроса за контрола върху работата на тия комисии. По въпроса за контрола по оземляването ние поддържаме мнението, че контролътъ на надлежното отдѣление за поземелна собственостъ и комасация трѣбва да бже по-силенъ. Какъ ще се редактира съответниятъ членъ, ще видимъ. Азъ вземамъ и едната страна на въпроса — отчуждаването, и другата страна — раздаването на земитѣ. Нали трѣбва да говоримъ открито — за притежескитѣ и всевъзможнитѣ други комбинации. А ние искаме да разрешимъ въпроса възможно справедливо. Силниятъ контролъ е необходимъ. Азъ не се страхувамъ толкова отъ съвета при отдѣлението, въ който ще има и представителъ на Върховния административен сждъ, но се страхувамъ отъ комисията въ дадено населено мѣсто, кждето, мѣстото поземелна реформа, ще станатъ работи, които не сж препоржчителни.

Н. Алексиевъ (з): Нали има наказателни санкции?

П. Дичевъ (д): Е, има.

По § 32 — за състава на съвета и за неговото право да решава. Решенията му не подлежатъ на обжалване. Не! Решенията му трѣбва да подлежатъ на обжалване предъ Върховния административен сждъ. Най-подиръ тукъ има юристи. Ние, обаче, обсъждахме тоя въпросъ и мислимъ, че не може така безапелационно да се работи.

По отпускането на материали на оземленитѣ селски стопани даромъ отъ държавнитѣ гори изрично трѣбва да се каже въ законопроекта, че това раздаване на материали ще става отъ надлежната компетентна горска властъ, а не общинитѣ да се разпореждатъ съ тая работа.

Колкото се касае до голѣмия въпросъ за комасацията, по който сж предвидени положения въ законопроекта, азъ си позволявамъ да кажа отъ името на нашата група и отъ мое име, че е предпочитателно да се създаде специаленъ законопроектъ за комасацията. Не бива да се урежда тая материя въ този законопроектъ, защото въпросътъ е сложенъ.

Г. г. народни представители! Повече нѣмамъ желание да ви гозоря. Дали ще се създадатъ нови стопанства, зависи отъ това: ще имаме ли земя, ще имаме ли поземелен фондъ. Но най-главно ще зависи отъ избора на хората, на които ще се дава земя, за да си устроятъ стопанства. Ще бждатъ ли тѣ жизнеспособни, ще бждатъ ли рентабилни, ще се съобразяватъ ли съ външнитѣ и вътрешни пазари — това сж други въпроси. При условията, въ които се намиратъ въобще селскитѣ стопанства въ България, ще се намѣрятъ и такива. Необходимитѣ мѣрки, съдѣствия и т. н. сж добре дошли. Но земя за новѣ земледѣлски стопанства ще се дава на тия, които ще създадатъ нови стопанства — никому другиму. (Ржкоплѣскания отъ демократитѣ)

Председателътъ: Записанъ е да говори народниятъ представителъ г. Василь Мариновъ, но той отстъпва своето мѣсто на г. Крумъ Кораковъ.

Има думата народниятъ представителъ г. Крумъ Кораковъ.

К. Кораковъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Сложенъ е на разглеждане единъ законопроектъ, който поради своята важностъ привлича вниманието на всички обществени срдѣи и специално навсички групи въ Парламента. Когато преди нѣколко дни уважаваниятъ г. Минчо Дилиновъ говори по законопроекта, между другото каза, че тоя законопроектъ не се поддържа и не шѣлъ да бже поддържанъ отъ другитѣ парламентарни групи въ Парламента, а шѣлъ да бже поддържанъ изключително отъ земледѣлската парламентарна група.

А. Буковъ (з): Такова нѣщо не сме чули.

К. Кораковъ (д): Това даде поводъ и основание, било на пресата, било на нѣкои общественици, било на нѣкои обществени срдѣи да говорятъ всевъзможни измислици по въпроса и въобще по сждбата на тоя законопроектъ. Натоваренъ съмъ отъ парламентарната група на Демократическата партия да изнеса нейното становище и да изкажа онѣзи мисли, които ще трѣбва да бждатъ взети предъ видъ отъ комисията по Министерството на земледѣлството, за да могатъ да бждатъ поправени онѣи дефекти въ законопроекта, които ще се намѣри, че трѣбва да бждатъ поправени.

Преди всичко ще трѣбва да подчертая дебело, че партията, на която принадлежи, и групата, отъ името на която говоря, държи здраво, щото земята въ България да принадлежи на онзи, който я работи; че демократията въобще винаги е била въ първитѣ редове, когато ще трѣбва да се бори за широки аграрни реформи. Тукъ се говори надълго и нашироко за историята на тия борби и нѣма защо азъ да ги повтарямъ, тъй като това ще бже съвършено излишно. Ще ви кажа, че не само въ Франция великата революция се предизвика отъ борба за земя, но и въ велика Русия голѣмата революция стана поради това, че населението имаше нужда и желяеше да работи оная земя, която е дадена отъ Бога на онзи, който има право да я работи. Около насъ тукъ, на Балканския полуостровъ, и по-далечъ, станаха, знаете добре, маса, редица селски бунтове. Така, въ Ромѣния, въ Полша и въ нѣкои други страни станаха такива и всички тия бунтове се извършиха отъ земледѣлското население затова, защото то желяеше да получи земя, за да може нанстина да приложи своя трудъ въ това занятие, земледѣлството, да изкарва своята прехрана отъ това занятие. Подиръ голѣмата война народитѣ се върнаха по домоветѣ си съ едно повишено настроение и много естествено, не можеше и не трѣбваше — не бѣше практично, не отъ съображения на държавничество, но не бѣше практично даже и отъ съображения на икономическия, стопанския животъ — да се прегражда пътятъ на селското население да иска да вложи своя трудъ въ земледѣлското производство и да има земя, да я работи и отъ тая земя да изкарва своята прехрана.

Така почнаха подиръ голѣмата война, г. г. народни представители, онѣзи аграрни реформи, които ние забелязваме въ Европа. Вие знаете, че въ Чехословашко съ законъ се раздобиа голѣмитѣ земи, голѣмитѣ стопанства, които притежаваха тамъ землевладѣлцитѣ. И въ Полша стана това. А въ Ромѣния кралятъ, преди бѣгството си въ Ягъ, бѣше тържествено заявилъ на ромѣнския народъ, че ще му даде земя. Въ България, за голѣмо щастие, нашето земледѣлско стопанство е дребно. У насъ аграрниятъ въпросъ не е така парливъ, както е той парливъ въ други държави въ Европа. Обаче у насъ все

пакъ нуждата отъ земя се чувствува, защото не всѣки български селянинъ има необходимото количество земя, за да може да изкарва своята прехрана. Подиръ голѣмата война ние забелязваме една емиграция отъ селото къмъ града, едно напускане на селото и отиване въ града да се дири работа. Вѣрно е, че подиръ войната се създаде въ града доста работа за населението, което бѣгаше отъ селото, но когато настѣпи голѣмата криза, ние забелязваме, че масата селяни, които дохождаха въ града, не намѣриха осигурено своето бъдеще, а намѣриха своето нещастие. Тѣзи именно съображения, съображения на държавничество, съображения на удобство и най-подиръ икономически съображения, налагаатъ по всѣкакъвъ начинъ държавата да направи всичко възможно, за да спре това емигриране на селското население къмъ града, да го направи годно да изкарва своята прехрана отъ земята, да го привърже съ всички срдѣства къмъ земята, за да не виждаме земеделѣски стопани, които не могатъ да намѣрятъ при сегашнитѣ икономически условия приложение на своя трудъ въ града, да ставатъ дребни чиновници, или да дириятъ случайна работа, но да се помжчатъ съ своя трудъ и съ своитѣ усилия, привързани къмъ земята, да станатъ добри български граждани.

Следователно, г. г. народни представители, мисълта, че трѣбва да се даде земя на българския селянинъ, е една мисълъ, която не се оспорва отъ никого и не може да намѣри противникъ. И нашата парламентарна група дебело подчертава, че поддържа идеята на закона: българскиятъ безземеленъ и малоземеленъ селянинъ да получи земя. Въ това отношение нашата партия има история, има една деятельность. Вие си спомняте, че покойниятъ Каравеловъ бѣше, който изработи закона за отнемането на господарскитѣ и чифликчискитѣ земи, които се раздадоха на българския селянинъ, и съ това го привърза здраво къмъ земята. Той отне земитѣ на татаритѣ срещу сплавливо заплащане навремето и ги раздаде на българския селянинъ. По този начинъ той привърза българския селянинъ, който нѣмаше земя, здраво къмъ земята.

Но, г. г. народни представители, ще трѣбва да се направи всичко възможно, щото онези, които бѣде оземлени отъ фонда, да получатъ упътвания и срдѣства, за да може да създаде едно жизнеспособно стопанство. Тукъ се говори теоритически надѣло и нашироко по този въпросъ. Азъ нѣма да се спирамъ на него. Това е работа на агрономитѣ. Тѣ тукъ обясниха какво е необходимо, за да може българскиятъ селянинъ, на когото бихме дали земя отъ поземелния фондъ, да бѣде действително годенъ да запази тази земя и отъ нея да изкара своята прехрана. Азъ нѣмамъ тая честъ да познавамъ агрономическата наука подробно. Важното е да се забележи, че не само е необходимо да се даде земя на българския селянинъ. Трѣбва да му се създадатъ и всичкитѣ необходими условия, за да може да запази тази земя и да я обработва. Той трѣбва да има необходимия инвентаръ, той трѣбва да има необходимия добитѣкъ, той трѣбва да има всичко, което е нужно, за да може да създаде едно здраво стопанство. Тогава се явява въпросътъ: като се оземлятъ тѣзи хора съ известно количество земя, сериозно да се помисли какъ да имъ се помогне съ кредитъ, за да могатъ да бждатъ добре наставени и обзаведени и да могатъ действително тая земя добре да я използватъ. И въ това отношение, мене ми се струва, че трѣбва Министерството на земеделѣството да помисли по-сериозно, щото, като се даде земя на тѣзи хора, тѣ да могатъ да намѣрятъ необходимия кредитъ въ това време на голѣма стопанска криза, за да могатъ действително да създадатъ едно стопанство годно, едно стопанство жизнеспособно, каквато е идеята и каквото е смисълътъ на закона за трудовитѣ земеделѣски стопанства.

Тукъ се говори широко и обширно върху историята на въпроса. Азъ нѣма да се спирамъ на нея, за да не повтарямъ. Важното е да се констатира, че веднага подиръ голѣмата война нуждата да се даде земя на българския селянинъ най-напредъ роди идеята за закона за увеличаването на държавнитѣ земи, а впоследствие и закона за трудовата поземелна собственост. Впоследствие този законъ — хубавъ или лошъ, това е история — се трансформира въ законъ за трудовитѣ земеделѣски стопанства. Законътъ за трудовата поземелна собственост умрѣ и подиръ него се яви законътъ за трудовитѣ земеделѣски стопанства.

Г. Мариновъ (з): Извинете — не умрѣ, но го унищожиха.

К. Кораковъ (д): Законътъ за трудовитѣ земеделѣски стопанства замѣсти закона за трудовата поземелна соб-

ственность. Какво е направено съ тѣзи два закона, това почти никой отъ ораторитѣ не може да каже. А преди да правимъ измѣнение, нужно бѣше г. министърътъ на земеделѣството да направи едно експозе, едно изложение, да се види какво е направено презъ режимитѣ на тѣзи два закона, колко е въобще фондовата земя, колко е раздадена на населението, колко има въ наличност, колко земеделѣщи трѣбва да бждатъ оземлени, какъвъ е прирастъ на населението, въобще да се направи едно подробно изложение, за да се знае, какво е направено презъ течение на толкова години съ тия два закона, които породиха толкова много спорове у насъ, които повдигаха толкова много дертове. Тукъ се дадоха цифри, обаче тѣ бѣха приблизителни цифри. Такива чете и г. Буковъ, чете г. Торбовъ, четоха се и отъ други, но веднага, като се чуеше цифрата, правѣше се възражение: „Не е толкова; толкова бѣше, толкова стопани сѣ оземлени, толкова сѣ получили нотариални актове“ — въобще абсолютно никой не може да каже ясно и положително какъвъ е ефектътъ отъ тѣзи два закона, какво е станало при тѣхното действие, какво се е извършило.

А. Циганчевъ (з): Вие ще го кажете сега!

К. Кораковъ (д): Азъ нѣмамъ тия цифри. Казаха, че архивата на Дирекцията за трудовитѣ земеделѣски стопанства била натикана въ чували и хвърлена на тавана. Важно е едно да се отбележи — че тия два закона, които породиха толкова спорове, иматъ такива незначителни ефекти.

Г. Мариновъ (з): А, а.

К. Кораковъ (д): Следователно, ако имаше нужда отъ нѣкое измѣнение, пакъ повтарямъ, трѣбваше г. министърътъ да ни каже какво е направено, за да можемъ да разберемъ какво предстои да се направи, какво може да се направи, какви сѣ евентуалнитѣ източници, отъ които ще можемъ да почерпимъ необходимитѣ фондове земи, кои сѣ оземлени, колко трѣбва да получатъ необходимото количество земя и т. н. При липсата, безспорно, на такива сведения, новото измѣнение на закона за т. з. с. се явява едно измѣнение, което е много преждевременно. Най-подиръ, ако трѣбва да стане едно измѣнение на закона за т. з. с., то трѣбваше поне отъ формална страна да се даде като единъ проектъ по-прегледенъ, по-ясенъ. Г. г. народни представители! Ще трѣбва да изоставимъ тази практика: при голѣми измѣнения на законитѣ да се внасятъ законопроекти за измѣнения и допълнения.

Г. Мариновъ (з): Г. Кораковъ! Вие се съгласихте да направимъ голѣмото измѣнение на закона за засиждане приходитѣ на държавата, кждето कराцисахме 100 закони. Тукъ нѣмаме тази смѣсница, а само единъ законъ, който измѣня другъ.

Н. Алексиевъ (з): (Къмъ К. Кораковъ) Вие говорите отъ името на вашата група ли?

К. Кораковъ (д): За да се разбере, ще трѣбва да вземемъ текста на стария законъ, следъ това измѣненията и да ги сравняваме съ новитѣ измѣнения и допълнения, които се правятъ. Не можеше ли — това е отъ формална страна — да се внесе единъ проектъ, който да съдържа измѣненията отъ начало до край, като нѣщо ново, безъ да се посочватъ отдѣлнитѣ измѣнения и допълнения, които се правятъ? Защото, който иска да си служи съ този законопроектъ, трѣбва да има наръжа единъ пълостенъ проектъ, който да е ясенъ, а не да прави справки за редъ измѣнения и допълнения, които сѣ ставали по-рано.

Та, казвамъ, отъ формална страна боравенето съ новия проектъ е малко трудно и щѣше да бѣде по-хубаво — това е, безспорно, едно пожелание — ако бѣше се изработилъ съвършено новъ законопроектъ съ всички ония законоположения, които сѣ прокарани по тая материя, който щѣше да бѣде много по-прегледенъ и съ него полесно щѣха да могатъ да си служатъ утре, когато стане законъ, оѣззи, които ще бждатъ повикани да го прилагатъ.

Г. г. народни представители! Следъ тѣзи общи бележки, ще ми позволите да мина на подробноститѣ. Онези бележки, които ще направя, ще мога г. министра на земеделѣството да ги има предъ видъ, та утре въ комисията, ако се намѣри за необходимо, да бждатъ възприети. Защото, нека ви кажа още отсега, този законъ въ този му видъ, въ тази му форма все ще причини доста много неприятности по селата, ще причини неприятности и въ са-

мото министерство, ще причини неприятности и на онѝзи комисии, които ще има да го прилагат, понеже се касае, въпросът за земя, а вие знаете, че българският селянин твърде много държи за нея и всѝка несправедливост по отношение раздаването на земя или вземането на земя отъ него твърде много го дразни, твърде много го интересува. Следователно, бележките, които ще бъдат направени, ще бъдат направени отъ едно желание да се създаде единъ законъ, който действително най-добре да охранява интереситъ на българския селянин-стопанин и да се даде най-малка възможност за недоразумения между населението, между което ще се прилага. Защото и самиятъ г. министъръ на земледѣлието въ своята мотивировка казва, че наистина вече първитъ два закона сѝ създали едно състояние на хаотичност, което, безспорно, не бива да продължава повече и ще трѣбва да се направи всичко възможно то да бъде поправено, било чрезъ ревизия на досегашното оземляване, било като се побърза съ оземляването, било като се предвиди една побърза процедура, като се измисли единъ начинъ побързъ, по-лекъ, за да може да стане по-скоро оземляването на всички онѝзи, които сѝ обезземлени и които иматъ малко земя.

Но, г. г. народни представители, ще трѣбва да се отбележи, че тази бързина, съ която се желае да стане оземляването на населението, ще трѣбва да бъде една разумна бързина, за да не би при прилагането на закона тя да създаде неприятности, които действително могат да се отразятъ свършено зле върху спокойствието въ селото и върху чувството на справедливостъ въ българския селянинъ.

Следователно, като правя тѣзи бележки, ще моля г. министърътъ да си отбележи, че постановлението на § 2, съ-който се измѣня чл. 2 отъ действащия законъ, именно, че държавнитъ земи, които Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти не използва и не може да използва за своитъ културно-стопански цели, както и безстопанственитъ земи, се придаватъ къмъ поземелния фондъ, по решение само на Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти, не трѣбва да остане въ законопроекта. Нужно е, когато Министерството на земледѣлието реши да посегне върху държавни земи, върху безстопанствени земи, да има решението на Министерския съветъ, който само може да бъде властенъ да разполага въобще съ голѣмитъ количества държавни и безстопанствени земи, които има у насъ. Не може само отдѣлението за държавнитъ земи при Министерството на земледѣлието, или единъ министъръ, безъ решение на Министерския съветъ, да посѣга и да взема онѝзи земи, които държавата най-наподиръ може да запази за нѣкакви свои културни нужди или за нѣкакви други нужди въ разнитъ области на живота. Следователно, къмъ този чл. 2, алинея първа, ще трѣбва да се прибави бележката, че това изземване на държавнитъ и безстопанствени земи и причисляването имъ къмъ поземелния фондъ ще трѣбва да става съ решение на Министерския съветъ, който единствено е властенъ да разполага съ държавнитъ земи у насъ.

Н. Алексиевъ (з): Законопроектътъ е миналъ презъ Министерския съветъ.

К. Кораковъ (д): Тукъ се говори и по отношение постановлението на буква д отъ § 2 на законопроекта, въ смисълъ, че не трѣбва да бъдатъ взети земитъ, дадени къмъ училищнитъ, скотовѣднитъ и други фондове. Г. г. народни представители! И азъ намирамъ, че тази бележка е наистина много основателна и ще моля г. министъра, а сѝщо още и членоветъ на парламентарната комисия по Министерството на земледѣлието, да помислятъ сериозно върху това положение: бива ли, време ли е най-подиръ, като сме създали скотовѣдни фондове, които сѝ необходими за подобрене на скотовѣдството у насъ — особено пъкъ следъ като се прие законътъ за подпомагане на общинитъ, споредъ който законъ всичкиятъ скотовѣдни фондове станаха и общински фондове — бива ли сега, ъвщо, което е създадено вече, нѣщо, което е оформено, което действително е дадено въ полза на скотовѣдството у насъ, да бъде сега разстроено и тѣзи земи, които тоже сѝ останали за обществена полза, да бъдатъ взети и причислени къмъ поземелния фондъ?

Нека си осанатъ скотовѣднитъ фондове — тѣ ще бъдатъ необходими. Нашето бъдеще не е само въ сѣнето на обикновени култури. Виждате, че отъ день на день у насъ се явяватъ разни хора, които искатъ концесии за износъ на месо. У насъ трѣбва да се развие отъ день за день скотовѣдството, и нужно е да намѣримъ пазари

за месото, било въ Гърция, било на друго мѣсто. Ето на, съжалява се, че вносътъ на кокошки въ Италия намалява. Най-подиръ бъдещето на страната не е само въ земледѣлието, но е и въ скотовѣдството. Нека запазимъ тия фондове. И ако не ги запазимъ изцѣло, най-напредъ да ги запазимъ въ единъ достатъченъ размѣръ, та тѣхнитъ срѣдства да могатъ да служатъ за подпомагане на общинитъ и едновременно за подпомагане на скотовѣдството у насъ.

Ще трѣбва да бъдатъ запазени още и училищнитъ фондове. Отъ разни страни се говори, че имало училищни фондове въ голѣми размѣри! Азъ не зная да има такива голѣми училищни фондове, освенъ въ нѣкои голѣми села. Чухъ преди малко единъ колега да казва, че въ Кнежа имало 15.000 декара училищенъ фондъ; но другарьтъ, който ми събщи това, каза, че въ Кнежа имало една реалка, и че общината на с. Кнежа имала 14.000.000 л. дългъ.

А. Буковъ (з): И паритъ, които сѝ добити отъ фонда, сѝ злоупотрѣбени!

К. Кораковъ (д): То е друго нѣщо, г. Буковъ. Който върши престѣпление, трѣбва да отговаря предъ съдилищата. Но ако наистина нѣкъде, въ нѣкое село има училищенъ фондъ въ по-голѣмъ размѣръ, има пъкъ други села само съ 200—300—400 декара училищна земя. Защо е нужно сега именно тия земитъ да ги изземемъ отъ училищнитъ фондове и да ги присъединимъ къмъ общия фондъ? Защо да оставимъ училищата, които иматъ вече свои училищни бюджети и които нѣматъ други допълнителни срѣдства, безъ земя, като тѣхната земя я дадемъ на общия поземеленъ фондъ, когато тая тѣхна земя пакъ служи за обществени цели? Ако прави впечатление, че въ нѣкои мѣста има голѣми училищни фондове, тия училищни фондове може да бъдатъ намалени; може да се възприеме една норма, не като тая, която е възприета въ законопроекта, отъ единъ декаръ, а, напр., да се приеме по 3—5 до 10 декара на домакинство. Въ едно село, което има, напр., 200 къщи, 2.000 декара земя да бъде разпредѣлена между скотовѣдния и училищния фондове; или пъкъ нормата да бъде 5 декара на домакинство — но не единъ декаръ, както е предвидено въ законопроекта. При единъ декаръ, въ едно село, да кажемъ, отъ 100 къщи, ще има само 100 декара за скотовѣденъ и училищенъ фондове, а това е свършено малко земя, за да служи за общественитъ цели на тия фондове.

А. Циганчевъ (з): Но въ закона за народното просвѣщение е казано, г. Кораковъ!

К. Кораковъ (д): Трѣбва да се вземе една мѣрка, най-после, да се опредѣли единъ размѣръ отъ нѣколко декара на домакинство, но да се остави земята на тия скотовѣдни и училищни фондове и да бъде тя въ такова количество, че да може да се реализиратъ тѣхнитъ цели.

А. Циганчевъ (з): Да ги взематъ на изполица, и да ги даватъ на работници да ги работятъ!

К. Кораковъ (д): Може да ги даватъ и на изполица, на работници.

А. Буковъ (з): И сега ги даватъ на изполица.

Б. Ецовъ (д): Ето на, и това е единъ боленъ въпросъ.

А. Буковъ (з): Защо е боленъ въпросъ?

Б. Ецовъ (д): Азъ ще Ви кажа защо. Защото има земледѣлци, които сѝ по-способни и по-енергични и земята, която тѣ иматъ на разположение като своя, не имъ е достатъчна. Именно способността и енергията на тѣзи хора ще се използва чрезъ земята на тия фондове, която ще се дава на търгъ. Та тя е много необходима.

К. Кораковъ (д): Следователно, въ това отношение ще трѣбва да се направи една корекция.

А. Циганчевъ (з): Има създадени условия за това

Б. Ецовъ (д): Вие сѝ земледѣлци занимавате ли се?

А. Циганчевъ (з): Да.

Б. Ецовъ (д): Азъ се занимавамъ съ тая работа, познавамъ я и вие ще се съгласите съ менъ.

К. Кораковъ (д): Правя бележка също така и по отношение на буква „з“ отъ параграфъ 2 на законопроекта.

Б. Ецовъ (д): Ние, демократитъ, сме съгласни да се даде земя на народа. Ето и г. Кораковъ декларира отъ името на Демократическата партия, че ние по принципъ сме съгласни да се даде земя на населението.

Н. Алексиевъ (з): Ама отде ще я вземемъ?

А. Циганчевъ (з): Вие не искате да я вземете, за да я дадете.

Председателятъ: (Звъни)

К. Кораковъ (д): Нашето мнение е, че земята не трѣбва да отиде въ частни стопани, а трѣбва да остане на училищнитѣ фондове и на скотовѣднитѣ фондове, за въ полза на селото, за подобрене на скотовѣдството, а въ края на краищата — за подобрене на училищното дѣло въ селото. Думата не е за голѣмитѣ стопанства. Ако намирате, че въ нѣкои мѣста има дадена много земя на скотовѣднитѣ фондове, азъ бихъ казалъ: намалете я въ размѣръ 4—5 декара на домакинство, но дайте възможностъ училището да има своитѣ земи, свои доходи, дайте възможностъ за подобрене на земледѣлието и на скотовѣдството, дайте възможностъ на селото да изхранва единъ бикъ, да има единъ оборъ, въобще да има всичко необходимо за подобрене на скотовѣдството въ дадено село.

Въ буква з на § 2 на законопроекта е казано: (Чете) „Присвоенитѣ отъ населението държавни земи и общински мери следъ 1903 г. до влизането въ сила на настоящия законъ, ако не бждатъ изплатени отъ присвоителитѣ. Това нареждане не се прилага къмъ заграбителитѣ на части отъ закрѣпленитѣ мери, които заграбители се отстраняватъ по административенъ редъ.“

Значи, ще трѣбва да бждатъ иззети и причислени къмъ поземелния фондъ всички онѣзи земи, които населението е заграбило отъ 1903 г. до влизането въ сила на настоящия законъ — 1933 г.

Явява се въпросъ: кой ще бжде онзи институтъ, кои ще бждатъ ония лица, които ще констатира колко земя е заграбена отъ разнитѣ стопани и тая земя откъде е заграбена? Онзи, който е ималъ случай да взема участие въ прилагането на закона за т. з. з., и закона за т. п. с. по-рано, знае колко неприятности, колко спорове и колко въобще дертове има по селата въ връзка съ отнемането на оная земя, която ужъ населението е било заграбило отъ общинската мера следъ 1903 г.

Н. Алексиевъ (з): Тя е констатирана.

К. Кораковъ (д): Кжде е констатирана? По нашитѣ мѣста не е констатирана; има мѣста, дето не е констатирана. Ако е констатирана заграбената земя, пита се тогава: защо се поставя тая точка въ § 2?

С. Патева (з): Защото не е отнета.

К. Кораковъ (д): Значи, има още неконстатирана заграбена земя. Следователно, трѣбва да се каже ясно и положително, коя ще бжде онази обществена институция, която ще констатира кой селянинъ колко земя е заграбилъ и — най-важното — каква ще бжде онази цена, по която ще се плати земята, която ще се остави на заграбителитѣ. Това трѣбва да се каже за избѣгване на недоумения.

И. Велчевъ (з): Казано е.

К. Кораковъ (д): Нужно е да се каже въ закона, кой ще иззема тая земя, какъ ще бжде констатирано заграбването и по каква цена ще бжде платена. Защото, съгласетъ се най-после, че има случаи на изземване на земи и заплащане на тѣхната стойностъ. За да има ясностъ въ законопроекта, нужно е да се каже точно и ясно кой ще опредѣля цената, по която ще бжде платена тая земя.

А. Циганчевъ (з): Това е казано въ законопроекта — 50% отъ пазарната цена.

К. Кораковъ (д): Казано е 50% по отношение на оная земя, която се дава, но не е казано по отношение на оная земя, която се взема отъ ония, които сж присвоили държавни и общински мери следъ 1903 г.

И. Велчевъ (з): И за тия земи ще се плаща 50% отъ пазарната цена.

А. Циганчевъ (з): Оценката е на база 1932 г.

К. Кораковъ (д): Правя бележка и по отношение за бележка втора къмъ § 2 отъ законопроекта. Въ нея е казано: (Чете) „Лицата, които незаконно завзематъ и държатъ фондови земи, се изваждатъ отъ тѣхъ веднага по административенъ редъ.“

Г. г. народни представители! И тукъ трѣбва да се направи една корекция въ интереса на спокойствието и чувството на справедливостъ въ това отношение. Пита се: кой ще констатира, че наистина има въ селото лица, които незаконно държатъ фондови земи?

И. Велчевъ (з): Комисията.

К. Кораковъ (д): Коя комисия?

И. Велчевъ (з): Комисията, назначена отъ министра на земледѣлието.

К. Кораковъ (д): Именно за нея говоря азъ. Азъ намирамъ, че една такава комисия, назначена отъ министра на земледѣлието, е една комисия, на която не може и не трѣбва — не само по съображения на тактичностъ, но и по съображения на предохраниелностъ — да се дава такава голѣма инициатива и да се възлага такава голѣма и тежка задача. Г. Буковъ говори за тричленнитѣ комисии въ общинитѣ. Вѣрно е, че има тричленни общински комисии, но тѣ управляватъ селото единъ месецъ, а следъ избора работитѣ се поематъ отъ общинския съветъ.

Н. Алексиевъ (з): Има общински комисии, които управляватъ много повече отъ единъ месецъ.

Нѣкой отъ земледѣлицѣ: По-хубаво да не приказваме за тѣхъ.

К. Кораковъ (д): Азъ смѣтамъ, че ще бжде действително неудобно, непрактично, ако се възложи на тричленнитѣ комисии, назначавани отъ министра на земледѣлието, да извършватъ тия работи.

Н. Алексиевъ (з): Ще се произведе референдумъ.

И. Велчевъ (з): (Къмъ К. Кораковъ) А, споредъ Васъ, кой трѣбва да извършва тия работи?

К. Кораковъ (д): Азъ считамъ, че единствениятъ институтъ, който съ успѣхъ ще може да върши тая работа, е онзи институтъ, който се избира отъ селото — това е общинскиятъ съветъ.

Н. Алексиевъ (з): Ами като се разтури?

К. Кораковъ (д): Говори се тукъ надълго и нашироко, че тая работа ще трѣбва да се възложи на общинския съветъ. Ще прибавя, че общинскиятъ съветъ е оная еманация на селото, онзи законенъ институтъ, който населението си избира чрезъ гласоподаване. Той е онзи институтъ, който, предполага се, ще пази общинската мера, въобще ще пази интереситѣ на селото. Следователно, само общинскиятъ съветъ, въ който влизатъ хора отъ разни политически течения, хора улегнали и най-подиръ хора, които не се назначаватъ отъ министра на земледѣлието, а хора, които самото село си е избрало, ще трѣбва да върши тая работа. Когато този законъ ще се прилага отъ общинския съветъ, селянитѣ ще внимаватъ и ще избиратъ въ него най-достойнитѣ хора отъ селото, защото на общинския съветъ ще се възложатъ всички функции — функции голѣми, функции на сѣдъ, функции на агронома и на всичко.

Т. Тонковъ (з): Най-достойнитѣ ли?

К. Кораковъ (д): Да, най-достойнитѣ.

А. Буковъ (з): Г. Кораковъ! Позволете. Общинскиятъ съветъ е зависимъ отъ избирателитѣ.

Председателятъ: (Звъни) Г. Буковъ! Моля Ви! Оставете оратора да говори!

К. Кораковъ (д): Г. Буковъ! Вие говорите за самоуправление. Нали сме демократическа държава! Досега въ-

лагахме управлението на общините на общинските съвети, а когато трябва да пазим общинската мера, когато трябва да бъдем справедливи към всички селяни от дадено село, ги отричаме! Тия хора, които влизат в общинския съвет, трябва да следят за законите, трябва да правят да се избягват недоразуменията, трябва да правят всичко възможно за едно по-справедливо раздаване на земята от този фонд. Вие казвате, че това не може да върши общинският съвет, а трябва да го върши тричленна комисия.

А. Буковъ (з): Азъ бихъ приелъ Вашата теза, ако можете да се избиратъ лицата.

К. Кораковъ (д): Но утре ще има нови избори, г. Буковъ, и тази опасностъ ще изчезне.

А. Буковъ (з): Ами кждето има тричленна комисия, какво ще стане?

К. Кораковъ (д): Постоянно има избори, всеки денъ имаме избори за общински съвети.

И. Велчевъ (з): Г. Кораковъ! Фактически раздаването на земята ставаше така: общинският съветъ отива и подписва само единъ протоколъ.

К. Кораковъ (д): Г. г. народни представители! Казаха се много съображения въ полза на това, че на общинските съвети трябва да се възложи тази функция. Казаха се много съображения въ полза и на това, че тя трябва да бъде възложена на тричленни комисии. Азъ не мога да разбера защо именно този въпросъ възбужда така някои отъ г. г. народните представители! Нуждно е той да бъде обмисленъ. И азъ ако правя тия бележки, правя ги съ добротото чувство, съ доброто намерение да помислимъ по-сериозно върху този въпросъ, да си вземе бележка г. министърътъ, да бъде той обсъденъ по-подробно въ надлежната комисия и ако се намъри, че общинският съветъ заслужава по-голямо доверие, да му се възложи тази тежка задача, а не да се възложи тя на тричленни комисии, въ които могатъ да попаднатъ случайно хора, които могатъ — извинете за тоя изразъ — да се ръководятъ само отъ съображения на партийностъ, на користъ; още повече, че малочислениятъ съставъ на тия комисии — тѣ сѣ тричленни — не представлява голяма гаранция за тяхната добросъвестностъ. А единъ общински съветъ отъ 10 души — или въ по-малките села отъ 8 души — ще решава въпроситъ по-справедливо, ще гледа да задоволи интереситъ на цялото село, ще оземли всички малоземлени, които иматъ нужда отъ земи и няма да бъдатъ допустнати никакви нарушения.

Следователно, не само едно съображение, а много съображения налагатъ ние да изоставимъ тия тричленни комисии и да прибъгнемъ къмъ общинския съветъ, който единственъ най-достойно представлява селото и който най-добре познава условията на дадено село, познава най-по-диръ всички нужди на селянитъ, за да може да направи по единъ най-добъръ начинъ изборъ, кому да даде земи.

Следователно, намирамъ, че тия функции трябва да се възложатъ на общинския съветъ, защото той по-спра-

ведливо, по-разумно и, може би, съ по-малко страсть ще констатира кои лица сѣ незаконно оземлени и държатъ фондови земи, за да може по административенъ редъ да имъ ги вземе. Тричленната комисия може да каже: Иванъ заема незаконно фондови земи, хайде да го изгонимъ — и да го изгони отъ собствената му земя!

И. Василевъ (з): Това няма да бъде направено отъ общинската комисия.

К. Кораковъ (д): Има ли по-горна инстанция, която може да реши въпроса, дали някой си незаконно е вземалъ фондови земи? Коя е тази инстанция?

Министъръ К. Муравиевъ: Прочетете по-рано закона, г. Кораковъ, тогава говорете.

И. Василевъ (з): Г. Кораковъ! Общинската комисия не се занимава съ този въпросъ, който вие третирате.

К. Кораковъ (д): Занимава се.

Министъръ К. Муравиевъ: Не се занимава.

К. Кораковъ (д): Занимава се. Тя се занимава съ приложението на закона: тя се занимава съ раздаването на фондови земи, тя се занимава съ оценките на земята, тя се занимава съ определяне наемитъ — тя се занимава съ всичко онова, което законопроектьтъ ѝ възлага като длъжностъ.

А. Буковъ (з): Не сте прочели законопроекта.

И. Василевъ (з): Тоя въпросъ е отъ компетенцията само на отдѣлението за поземелна собственостъ.

К. Кораковъ (д): Друга бележка, която имамъ да направя, се отнася до чл. 3 отъ законопроекта. Въ този членъ се казва: (Чете) „Меритъ, които сѣ въ общо ползуване на две и повече населени мѣста, или сѣ спорни помежду имъ, се закръгляватъ направо отъ отдѣлението за поземелна собственостъ и комасация съ огледъ на нуждитъ на ползущитъ се или спорящи села, освенъ ако населенитъ мѣста пожелаятъ да бъдатъ подѣлени помежду имъ, въ какъвто случай закръгляването се извършва поотдѣлно за всяко село. Останалитъ извънъ закръгленитъ граници части се причисляватъ и отчуждаватъ въ полза на поземелния фондъ“.

Председателътъ: Моля Ви се, г. Кораковъ, имате ли да приказвате още много?

К. Кораковъ (д): Ще имамъ да говоря още доста.

Председателътъ: Моля ония г. г. народни представители, които сѣ съгласни да се вдигне заседанието, като за утре имаме същия дневенъ редъ, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. 57 м.).

Председателъ: **А. МАЛИНОВЪ**

Секретаръ: **Т. ХР. МЕЧКАРСКИ**

Зам.-началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. ДУКОВЪ**